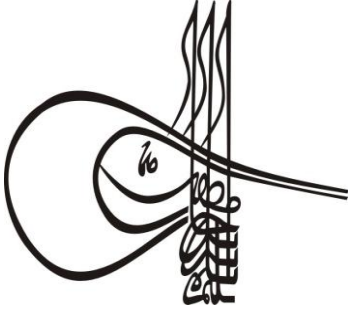

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic

Volume 11/4 Winter 2016, p. 1045-1074

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9072>

ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: 22.12.2015

✓ Accepted/Kabul: 28.02.2016

✍ Referees/Hakemler: Prof. Dr. Ülkü ELİUZ –

Doç. Dr. Mehmet GÜNEŞ

This article was checked by iThenticate.

GÜLTEN AKIN'IN POETİKASI ÜZERİNE

Maksut YİĞİTBAŞ* - Gökçen SEVİM**

“Bana göre şiir zaman içinde değişti.
Yaşamum, şiire bakışım, izleklerime göre seçtiğim biçem,
hep zaman içinde değişti.
Ben bu değişmeden hiçbir zaman çekinmedim.
Korkmadım hep biraz daha ileriye,
benim bütünlüğümden ilettiğim insanların
bütünlüğüne ulaşacak bir şeyi sağlamaya çalıştım.”
Gülten AKIN

ÖZET

Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatı şairlerinden biri olan Gülten Akın, 1950’li yıllardan günümüze kadar, şiirin yanı sıra diğer edebi türlerde de ürün vermiştir. Kendisine ait bir şiir dünyası kuran Akın, bu derya içerisinde bilinçli ve birikimli bir şekilde yol alır. Hayatla iç içe bir bağ kuran şiirlerinde; genel şiir karakteristiğinden uzaklaşmayan şair, bu özelliğini şiir tarzına başarıyla yansıtır. Geleneksel şiir anlayışı hakkında yetkin bir bilgiye sahip olan Akın; şiirlerini bu anlayış perspektifinde ele alarak, ona yeni şeyler katarak, zenginleştirerek oluşturur.

Şairin toplumcu yanı, şiirlerinde başat bir unsur olarak yerini alır. Bu yaklaşım önce bireysel bir duyarlılıkla başlamış, ardından toplumcu bir bakış açısında karar kılmıştır. O, şiirlerinde bir yandan Toplumcu-Gerçekçi açıdan dünyaya bakıp sosyal yaşamı irdelerken diğer taraftan ötelenen/edilgenleşen kadının sorunlarını ele almıştır.

Şiir hakkında teorik düşüncelere sahip olan Gülten Akın’ın şiir sanatı ve problemleri hakkındaki görüşlerini “Şiiri Düzde Kuşatmak”, “Şiir Üzerine Notlar”, gibi kitaplarında, makale ve söyleşilerinde takip etmek mümkündür. O, şiir sanatı hakkında görüşlerini kitaplaştırır ve özellikle genç şairlere birikimlerini aktarmayı hedefler.

Gülten Akın’ın poetikasını tespit ve ortaya koyabilmek için bir yol haritasına ihtiyaç duyulduğu için Orhan Okay’ın “Poetika Dersleri” adlı kitabı temel alındı. Gülten Akın’ın müstakil karakterli ve sistemli yazıları,

* Yrd. Doç. Dr., Ahi Evran Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, El-mek: maksutyigitbas@hotmail.com

** Doktora Öğrencisi, Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

çeşitli söyleşi ve makaleler içine dağıtılmış/damıtılmış şiire dair görüşleri, “Poetika Dersleri”nde yer alan tasnifler çerçevesinde ele alındı. Bu metodolojiden hareketle Gülten Akin’ın şiir poetikasına ulaşmaya çalışıldı.

Anahtar Kelimeler: Poetika, Gülten Akin, Şiirler, Toplumcu Gerçekçilik, Kadın

ON GÜLTEN AKIN’S POETIC

*“To me, poetry has changed in time.
My life, my perspective on poetry and the style
I chose according to my theme all have changed in time.
I have never abstained from this change.
I have never feared and I have struggled to provide a thing which will
reach forward,
from my unity to the unity of human who I have addressed.”
Gülten AKIN*

ABSTRACT

Gülten Akin, one of the poets of Republic Period Turkish Literature, has produced literary work in other literary genres as well as poem until today from 1950s. Akin who has formed a poem world to herself proceeds consciously and knowledgeably in this wave. The poet doesn’t steer away from the general poem characteristic in his poems establishing a bond with the life and reflects this characteristic to the poem style accomplishedly. Akin having intimate knowledge about traditional poetry composes her poems by dealing with her poems in this perception of perspective, adding new things and enriching.

The socialist side of poet plays a principal part in her poems. This principle firstly started with individual sensitiveness, then decided on socialist point of view. On one hand she studied social life by examining the world on Socialist and Realistic point of view; on the other hand she handled the problems of marginalised/passivated woman.

It is possible to follow Gülten Akin’s ideas on poetry and its problems from her books, articles and interviews like “*Şiiri Düzde Kuşatmak*”, “*Şiir Üzerine Notlar*” who has teoretical ideas on poetry. She collects her ideas on poetry into a book and aims to convey her knowledge especially to the young poets.

As there was a need for a roadmap in order to determine and reveal Gülten Akin’s poetic, Orhan Okay’s book named “Poetika Dersleri” was grounded on. Gülten Akin’s specific and systematic writings, her ideas on poetry that were distributed into her several interviews and articles were handled within the scope of classification included in “Poetika Dersleri”. From the view of this methodology, it was aimed to reach Gülten Akin’s poetic

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/4 Winter 2016

STRUCTURED ABSTRACT

Gülten Akin was one of the prominent female poets who contributed a lot to Turkish Literature in the Republican Period. She was a well-qualified poet meditating on poems. She wrote about her experience and ideas that she had attained, which causes her to serve as a literary guide to the young poets. Gülten Akin, who has had a profound effect on Turkish poems from 1950s till today, was sensitive to the personal values and public events as well.

Gülten Akin thinks that the ideas concerning the poetic art should be expressed and transferred to the young poets. Therefore, she expresses her view points on her own poetic art. She criticizes the poets who remain silent about the poetic art. According to her, the poetic idea should be expressed consciously. Mingling the realities of life with art in her poems, Akin processes the artistic reality and concrete objects in her mind and transfers them into life.

Akin emphasizes that defining the poem within certain frames will be wrong. She thinks that "poem" might have quite a few definitions. She relates the source of poem with life. She moves from the fact that poem has an effect on person. She prioritizes the point of view which emphasizes that life provides a poem with an aesthetical appearance. She does not directly reflect the facts of life to her poems. She tries to add new features and qualifications to other objective phenomenon of life. She forms her poems with reference to her experiences and attributes new meanings to life. Gülten Akin is neither totally unconnected from traditions nor bound up in them in her works of art.

Signifying the content and aesthetical aspects in a poem, Gülten Akin believes that the aesthetical beauty should not be underestimated in favour of the content. She points out the fact that the clear expression of the message by the poet damages the aesthetical aspect. The adopted ideology should be revealed to the reader in an aesthetical frame because the usage of structures and language that people could have difficulty in understanding cannot lead to the desired aims. It is important that the poet attach priority and value to the element internalized by people. When Gülten Akin's poems move from an individual point to a more social line, they structurally change as well. These innovations in compliance with the change of the core emerge as rhymed/unrhymed, word/line repeated, different-numbered -line poems.

Akin, who defines language as the principal provider and constructive factor of poem, wants the poet to be linguistically competent. According to her, the poet should introduce innovations which will contribute to the language but should not use the words as one-dimensional. The words should be deepened and transferred to different dimensions in terms of the meaning. She finds the stable usage of the language taken from people fairly in complete. She wants the language that is in close connection with the society to be more valuable in terms of the quality as well. While doing this, she points out the necessity that the language used by people should be studied and examined. She is not in favour of the opinion that new words can be derived from the existing ones in people's language. She finds it significant to use the rich and sound words remaining hidden in

Turkish Studies

traditions while writing poems. Using a clear language with respect to the content and structure, Gülten Akin picks the words from daily spoken language. She assigns new and deep meanings to these words.

With a tendency to internalize her poems with other branches of art, Gülten Akin moves some artistic aspects of music and Picture to her poems along with some historical events. The art in her poems is realized as an integrated projection of art and history and also as a philosophical perception. In her poems, she makes use of both scientific and historical knowledge. While doing this, she uses patterns containing features of quality rather anusing dull back ground knowledge. She finds these patterns important due to their contribution other poem.

Gülten Akin uses images and side meanings in her poems. Therefore, she is criticized and her poems are said to be closed. However, this preference of hers is not to give her poems closed meanings. She actually prefers to Express the dreamed and expected things by means of images and side meanings. The mystery in her poems is not complicated. Things that are aimed to be perceived by the readers are understandable through indicators. The reader only needs effort, patience along with understanding the problems in depth.

Gülten Akin's poems can be classified into three periods. Her books "Rüzgar Saati (1956), Kestim Kara Saçlarımı (1960) and Sığda" from her first period include poems with more personal contents. Mental loneliness, hopelessness, rejected and aggrieved women and stories of escape are dealt with in these books. Her second term boks are "Kırmızı karanfil, Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, Ağtlar vır Türküler, Seyran Destanı, İlahiler, 42 Günün Şiirleri, Celaliler Destanı". Individual's problems are dealt with in the social context in these second period books, where public and social contents show dominance. In these poems, where people and villagers are given priority, pessimism is replaced with hope. Sacrifices and struggles of Anatolian women are pointed out. The attention is attracted to the historical events and determined struggle. The grieves that the society experienced as a result of political turm oil are told in these second term poems, which function as the panorama of the 1970s. There action to the pains are described in these poems. Her third period poems include 1990s and the following years. The books of this period are "Sevda Kalıcıdır, Sonra İşte Yaşlandım, Sessiz arka Bahçeler, Uzak Bir Kıyıda". These boks deal with the themes such as the existence of the individual, loneliness, recall the past, ageing, there flection of the century, alienation and women.

Gülten Akin believes tha teach artist has a distinctive language. Thus, she has some expectations from her readers. According to her, the readers should unite poem-reading with life so that they can understand her poems better. They should try to understand the poetic language as well. The reader should know about the reasons functioning as the sources of the poem. A qualified reader should be in close contact with literature.

Keywords: Poetic, Gülten Akin, Poems, Socialist Realism, Woman

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/4 Winter 2016

Giriş

Genel olarak sanat, özelde ise şiire dair her meseleyi ele alan bir inceleme olarak tanımlanabilecek “poetika” sözcüğü, ilk kez Aristo tarafından dile getirilir. O döneme kadar kategorizasyonu ve net bir çözümlemesi olmayan genel olarak sanat, özelde ise şiir sanatı üzerine Aristo, ‘poetika’ adlı eserini yazar. Antik Yunan filozofu şiirle birlikte andığı trajedyanın kaynağını sorgularken, taklit etme içgüdü, taklit ürünlerine karşı duyulan hoşlanma ile ilgilenir ve bu doğrultuda poetikasını açıklamaya çalışır. Aristo poetika kelimesini şiir türü ile ilişkilendirir ve düşüncelerini şu şekilde ifade eder; “*Üzerinde konuşmak istediğimiz konu, şiir sanatıdır; ilkin genel olarak şiir sanatının ne olduğu, sonra şiir sanatının türleri ile bu türlerin teker teker ne oldukları, sonra da bir şiirin başarılı bir şiir olabilmesi için, onda konunun (öykü=mythos) ne şekilde işlenmesi gerektiği, bundan başka bir şiirin bölümlerinin sayısı ile bunların özellikleri ve daha bu araştırma konusu içine girebilen her şey.*” (Aristoteles, 1987, s.11) Bu terimin kullanımını, diğer sanat dalları için değil, şiir sanatı üzerine temellendirir. Şiir sanatını oluşturan her türlü kaynağı bu kelime içerisine dâhil eder.

Aynı kökten türeyerek diğer Batı dillerine yayılan poetika kelimesi Yunancada poétiké, Latince’de poetica, Fransızca’da poétique, İngilizce’de poetic, Almanca’da poetik, İtalyanca’da poetica olarak karşılık bulur. (Okay, 2011, s.15) Fransızca’da sadece şiir üzerine bir mana yüklenmeyen poetika kelimesi, bütün güzel sanatları da içine alan güzelliğin felsefesi olarak ele alınır. Daha sonra bu kullanım biraz daha genişleyerek Batı dillerinde diğer türler için de estetik bir mana taşır. Şiir incelemelerinde bulunurken estetik perspektifle yaklaşmak ve düşünmek doğru olacaktır.

Batı dillerinden Türkçeye giren poetika sözcüğünü Necip Fazıl Kısakürek, ideal cemiyet nizamıyla ilgili fikirlerini içeren yazılarında, şiirin nasıl olması gerektiği hakkında düşünceler için kullanır. (Okay, 2011, s.16) Zengin bir geçmişi olan Türk şiiri için bütünlüklü olarak şiir sanatını ortaya koyacak müstakil bir kitap günümüze değin kaleme alınmamıştır. Daha çok Necip Fazıl’ın şiir sanatı üzerine düşüncelerini dile getirdiği poetika’sıyla başlayan şiir poetikaları çoğunlukla derleme biçiminde bir araya getirilir. Orhan Okay’ın muhtelif şairlerin poetikalarını incelediği Poetika Dersleri bu sahada önemli bir kaynaktır.

Türk edebiyatında bazı sanatçılar kendi şiir sanatı hakkındaki görüşlerini dile getirmekten kaçınırken, bazıları da eserleri üzerine düşüncelerini, kaygılarını ve beklentilerini dile getirmeyi, bazen de yazmayı tercih etmişlerdir. Edebiyatın ve özellikle şiir türünün poetik boyutunu ele alan sanatçılardan biri de Gülten Akın’dır. O, şiir hakkından düşündüklerini ifade etmekle kalmayıp, şairlerin de şiir üzerine konuşmalarını tavsiye etmiştir. “*Onlar, şiirlerini yazsınlar, az konuşsunlar düze inmesinler. Yok. Bu bir gelenek değil bir kuraldır. Üstelik ozanın da değil. Camdan kulesinde büyüsel oyunlar yaparak kendilerini eğlendirsin isteyen kentsoylunun. Kim unutturmaya çalışırsa çalışsın biliyoruz, ülkemizin şiirinin geleneğinde işlevsellik vardır, halk için, hayat için. Bu işlevselliğin sonucu da, ozanın neyi, niçin, kimin için yazdığını bilmesi, bunun hesabını vermesi. Düze inmesi, bir sis çanı gibi uyarıcı olması da var. Genç ozanlara birikimini açık seçik aktarma görevi de var.*” (Akın, 2000, s.7) Gülten Akın, şiir sanatı üzerine konuşmaktan kaçınan şairleri eleştirir. Suskunluğu sürdürmenin gereksizliğine değinir. Ülkemizde var olan şiir geleneğinin maksadı iletme konusunda işlevsel olduğunu düşünür. İşlevselliğin hakkının verilmesinin ise ancak şiirin bilinçli bir şekilde ortaya konulması ile mümkün olduğunu düşünür. Şiirlerinde amacı başat bir unsur olarak konumlandıran Gülten Akın, şiir sanatını anlam, değer ve işlev üçlüsü biçiminde tarif eder. Dile getirilen soyut kavramları, kendi şiirinde aydınlatıcı bir dayanak olarak kullanır. Bu konuyu toplumcu tutumuyla ele alır: “*Toplumcu sanatçı, eleştirel gerçekçi bir açıdan dünyayı yansıtır. Doğayı, toplumu genel yasalarıyla derinden kavramış sanatçı, bilir ki hiçbir nesne, hiçbir olgu, bilgi yerinde durmaz. Her şey değişir. Dolayısıyla, toplumla hayat sürekli bir değişim düzeni*

içindedir. Herakleitos'un deyimiyle 'Hep devinir, hiçbir yerde durmaz', 'Bir nehre iki kez girilmez denilmiştir', öyleyse sanatçı, donmuş bir düzenin özleyicisi değildir. Olmaması gerekir.'(Akın, 2000, s.9)

Hayatın süregelenliğinde meydana gelen değişimler karşısında sanatçı, gelişmeleri gözlemleyen biri olarak, yeniliklerin ardında kalmamalıdır. Durmadan eleştiren ve düşünen toplumcu sanatçı için önemli olan, eleştirilen şeyin değiştirilebilir olduğu gerçeğini özünde taşımak ve buna katkıda bulunmaktır. Yaşamda her şeyin bir işlevinin olması gerekliliğini savunan şair, değişim aracı olan her türlü kültür ögesinin hayata katkı sağlayacak nitelikte olması gerektiği üzerinde durur. Kendisini ve diğer sanatçıları gayretli birer ırgat olarak niteleyen Akın, bu sayede aydın olan ya da olmayan ayrımının ortadan kalkabileceğini düşünür. O, sanat gerçekliği ve yaşam gerçekliği diyalektiğini aynı düzlemde ele almaz. Yaşamla birlikte var olan bilincin bilgi bütünlüğünden geçtikten sonra gerçekçi sanat seviyesine ulaşacağını belirtir. Yani, yaşam gerçekliği ayna gibi yansıtılmaz, seçilir, çoğaltılır ve ilginç hale getirilir. Bu gerçekliği ortaya çıkarma konusunda sanatçının bazı yükümlülük ve birikime sahip olması gerektiği üzerinde durur. *"Sanatsal dirimi sağlamakla yetinemez sanatçı, sürekliliği de sağlamak ister. Bunun için, tek tek olayın, nesnenin somut algılanması, yani nesnel gerçeklik sanatçının anlayışındaki bilinç, bilgi birikimiyle yani tarihsel ve öznel gerçekliklerle karşılaşmalıdır. Bu tümevarım sürecinden sonra, sanatın yapılışı, yazılışı, sanatçının biçemi bir tündengelelim olmalıdır. Eser bu tümenden gelimle yeniden somutlanmış özü içermelidir."*(Akın, 2000, ss.15-16) Sanatsal gerçekliğin ve sürekliliğin sağlanması, sanatçının sahip olduğu bilgi birikimi, bilinç, tarihsel ve öznel gerçekliğin tümevarım konusunda birer basamak görevi üstlenişidir. Sanatın yaşamdan doğması, insan anlayışındaki birikimden geçerek yeni bir nitelik kazanıp yeniden yaşama katılması, tümenden gelime doğru uzanışıdır.

1. Şiire ilişkin Tanımlamalar

Şiir üzerine teorik birtakım hususların takrir edilmesinden oluşan *Poetika Dersleri*(Okay, 2011) konuların didaktik ve tahlilli bir şekilde işlenmesinden dolayı belirli kategoriler halinde bölümlere ayrılır. Bu kategorinin ilk bölümü olan "tarifler", şairin yetiştirme tarzından başlayarak, şiir hakkında pozitif ve negatif tariflere, diğer sanatlardan ve edebiyat türlerinden ayırıcı özelliklerine, şiirin vasıflarına kadar geniş bir yelpaze içerisinde irdelenir.

Gönülden kopup bilinçte şekillenen, hislere dayalı olan şiirin tanımını, bugüne kadar şairler ve düşünürler yapmaya çalışmışlarsa da kesin ve belirleyici bir sonuca ulaşamamışlardır. *"K. Haedens, şiir tarif edilebilseydi, yüz türlü değil, bir türlü tarifi olurdu görüşünü ileri sürüyor, bizde M.C. Anday, tanım akıl işidir. Şiir ise akıl dışıdır, yargısına varıyordu."* (Aksan, 2011, s.18) diyen Doğan Aksan, şiirin tanımını belli bir kalıp çerçevesinde irdelenmenin imkansızlığı üzerinde durur. Yüzlerce farklı tarifi yapılması, insanların aynı tarif üzerinde birleşememelerinden kaynaklanır. İsmail Çetişli, belirli bir tariften yola çıkmanın şiiri eksik bırakacağını ve gerçek mahiyetinden uzaklaştıracağını belirtir: *"Tarifler bize, şiirle alakalı ipuçları vermekle birlikte, onu bütün nitelikleri ve mahiyeti ile izah etmekten uzaktırlar. Zira, "tarif" olmaları, bunu kaçınılmaz kılar. Ayrıca her bir tarif denemesinde, ya şiirin belli bir yönü esas alınmış, ya da ona belli bir anlayışla yaklaşılmıştır"*(Çetişli, 2010, s.18)

Kendi şiir özelliklerini açık bir şekilde dile getiren Gülten Akın, genel olarak şiiri tarif etmenin, belli bir kalıp içerisinde değerlendirmenin yanlış olacağını düşünür; *"Şiiri kısa tanımlamalar içine sığdırmak zor; ama kolayca söyleyebiliriz ki şiir, yaşamda, insanda hiçbir iletişim kanalının ulaşamayacağı gizler noktasına en yakın giden iletişim türüdür, aracıdır. (...) Şunu söylemek isterim: Şiirler şu izleği, konuyu taşır, şu yolla yazılırsa şiir olur, öteki dolayısıyla, izlemek, sözel yapıyla yazılırsa şiir olmaz, gibi kalıp hükümlerden sakınmamız gerekir."*(Akın, 2000, s.113-

114) Şiir üzerine yapılan tanımlamalara karşı çıkar. Yapılmış herhangi bir tanımı da salt şiirsel olarak görür; “*Şiirin tanımı yapılabilir mi? Elbette. Ama bir değil, çok sayıda. Tanımı da kendisi gibi oluyor şiirin, ne matematiksel ne şiirsel. Salt şiirsel.*” (Akın, 2000, s.116) Şiiri tek bir düzlem içerisinde ele almanın, gerekli olan diğer unsurları göz ardı etmenin yapaylığı ve de yavanlığı üzerinde eleştiride bulunur.

Tanımlama savının yapılmasından öte, şiirin oluşumunda etken olan başlıca özelliklerin belirtilmesi daha mümkün görülür. Şiirin özellikleri konusunda Doğan Aksan; “*Şiir gerek içerik, öz, gerekse söze dönüştürme, sunuluş açısından özgün etkilemeye, duygulandırmaya yönelik, yaratı niteliği taşıyan bir söz sanatı ürünüdür.*” (Aksan, 2013, s.14) şeklinde tarifte bulunur. Şairin düşünce ve duygularının oluşturduğu imgeleri, tasarımları, coşkuları kapsayan içerik/öz’ün, okuyanı ve dinleyeni kavraması önemlidir. Buna göre bir şiirin nasıl oluştuğunu anlamak; şairin zihninde nasıl vücut bulduğu, nasıl yazıya döküldüğü bir gizemdir. Gülten Akın, şiirini yaşamla ilişkili kılan bir şairdir. Soyut ve somut olan her şeyi yaşama bağlar. Zihnindeki şiir iskeletini oluşturur ve şiirinin tanımını yaparken yaşamsal gerçekliğin bıraktığı izlenimlerden ya da kendisini etkilediği unsurlardan hareket eder. Onun şiirinin kaynağı hayat ve bakış açısının zenginliğidir. Bakış açısı olmadan ortaya konan sanat ve şiir ürününü değerli bulmaz: “*Bakış açısı hayatın bir karmaşa olarak görülüp yansıtılmasını önler. Ayıklayıp, estetik alanda yeniden üretilmesini sağlar. Bu seçimde salt seçileceği, ya da atılacağı belirlemez, neyin daha önemli, neyin daha önemsiz olduğunu, sıralamanın da nasıl yapılması gerektiğini de bildirir.*” (Akın, 2000, s.18) Ayıklanarak karmaşa durumundan kurtarılan hayatın, estetik olarak yeniden ortaya konulması, sanat ürünlerinin eskimeden, ezilmeden bugün bile değerlerini koruyabileceklerini düşünür. Şiirini hayat ile besleyen şair, bunu yaparken yaşam gerçekliklerine körü körüne bağlı kalma durumundan bahsetmez. Şiir hayat ile beslenirken bir o kadar da özgür olmalıdır. “*Şiir hayatın içinden çıkar ama, ona karşıdır. Bir diyalektik sıçrama, bir nitelik değiştirme söz konusudur. Şiirin özgürlük tansığı da burada gizlidir.*” (Akın, 1996, s.30)

Hayatın nesnel görüngüsündeki olaylara şairin eleştirel bir gözle bakamaması ya da değiştirilebilir olduğunu okuyucuya sunamaması durumunun, şairin özgürlük alanını sınırlamasına sebep olacağını vurgular. Şiir hayattan beslenir fakat bunu hayata bir şeyler katarak, yeni nitelik ve değişimler kazandırarak yapar.

Şair, şiirin bir başkaldırı unsuru taşıdığını, var olan reel dünyanın düzensizliklerine karşı bir tepki aracı olduğunu düşünür: “*Şiir, insanla insan, insanla dünya, arasındakini seçerek bir başka düzleme aktarır ve yeniden kurar. Bir özel dil olmakla birlikte şiir, bir iletişim aracıdır. Nesnel dayanağı olan coşkulu bir söylemdir, kimi kez doğru giden bir oktur. Yeniden düzenlenmesi gereken yaşama, dünyaya,-usla karşı çıkıştır. Başkaldırıdır.*” (Akın, 1991, s.13) Mevcut düzensizliklerin ve adaletsizliklerin dile getirilmesine yardımcı olan bir iletişim aracı olması yönüyle şiiri, başkaldıran bir ok olarak nitelendirir. Şiirin ne şekilde yazılmış olmasına bakılmaksızın, şairin yaşamı yeniden düzenleme sorumluluğu vardır ve bundan ötürü adaletsiz düzene başkaldırı kaçınılmazdır.

Şiiri, diğer türlerden ayrı bir yere koyan Akın, şiirin işlevsellik özelliğinden dolayı farklı bir yetkinliğe sahip olduğunu düşünür. “*Kuşku yok ki şiir her dönemde en gelişkin tür olmuş. Bugün de öyle. Ondan sonra roman, öykü daha sonra da eleştiri, deneme. Neden mi? Şiir bizde değil yalnız dünyada kullanılmış ilk edebiyat türü. İşlevi yalnızca bir güzelliği yansıtmak olmamış, hayatla, doğayla, özellikle insan ve toplumla karmaşık ilişkiler içine girmiş. Coşturucu olması nedeniyle bir kıvılcımla dalgalanmalar başlamış, bir yudum serin suyla acılar söndürmüştü. Bellekte kalıcı olması, pratikte ona kullanılabilirlik sağlamış. Acılara, zulümlere pencere olmuş. Dağılmalarını sağlamış. Bazen de öfkeleri toplamaya yaramış, top gibi patlamak için.*” (Akın, 1973, s.8)

Şiirin işlevsellik yönünü, başat bir unsur olarak her zaman vurgulayan şair, bu yönünün özellikle diğer türlere nazaran daha hızlı ve etkili olduğunu belirtir. Hiçbir nesne, olgu ve bilginin

yerinde durmadığı çağımızda; insanlık âleminde ve doğada yaşanan dönüşüm- değişim ekseninde şiir, bu devinimle birebir ilişki içindedir. Oluşan değişimler karşısında şiir, el uzatma görevini üstlenip kendisine düşen sorumluluğu yerine getirmeye çabalar. Gülten Akın, yaşamın dinamizmi karşısında kendi şiirinde de değişikliğe gitmekten çekinmez. “*Bana göre şiir zaman içinde değişti. Yaşamım, şiire bakışım, izleklerime göre seçtiğim biçem, hep zaman içinde değişti. Ben bu değişmeden hiçbir zaman çekinmedim. Korkmadım hep biraz daha ileriye, benim bütünlüğümünden ilettiğim insanların bütünlüğüne ulaşacak bir şeyi sağlamaya çalıştım.*” (Akın, 1977, s.2) Şair bütünlüğünden kendi okuyucusuna, bütün olmaya aday okuyucusuna ulaşmaya çalışır. Bu bağlamda okuyucusundan da bütünlüğe vakıf olanı tercih ettiğini söylemek olanaklıdır. Şairin bütünlüğünden ve kendinden habersiz okur, ne Akın’ın şiirine ulaşabilir ne de şiirini anlayabilir. Bu şiir anlayışı, devamlılık (imtidât) içinde olan Türk şiiri geleneğiyle örtüşmektedir. Türk şiirinin büyük ustası Yunus Emre bunu çok güzel dile getirmiştir:

Her dem yeni dirlikte(yeniden doğarız), bizden kim usanası...

Aşkla yazılan şiir, şairin gönül dünyalarına her dem yeni bir nefesle aşk taşıması! Tamamlanma, bütüne ulaşma, yanarak onda yok olup tekrar küllerinden var olma: Simurg sembolizmi.

Gülten Akın’ın şiirle bütünleşmesi ve bu alana ilgisinin geçmişi çocukluk yıllarına kadar gider. Okula gitmeden okumayı öğrenen ve bu alışkanlığını yoğun biçimde sürdüren bir şairdir. Çocukluk yıllarını dedesi ve amcalarıyla geçiren şair, dedesinin kütüphane memuru olması nedeniyle kitaplarla olan sıcak bağına küçük yaşta kurar. Lise yıllarına değin eline geçen her şeyi okuduğunu söyleyen şair, sadece edebiyatla ilgili kitaplarla yetinmeyip tarihe, felsefeye ait eserlere de ilgi duyar. Çocukluğunun başlangıcında rahat bir dönem geçiren Akın, bu evrenin ardından zorlu ve sıkıntılı bir döneme girer. “*1940 sonrası savaş kokularının bize kadar ulaştığı yıllar oldu. Yokluklarla tanışmaya başladı aileler. Babamın Ankara’da memuriyete tayini ile sevgili yaşlılardan ayrılmak, Ankara’ya taşınmak zorunda kaldık.(...)Neredeyse sonsuz bir özgürlükten ve genişlikten, bunca darlığa, sıkışıklığa geçiş. (...)Devlet eliyle zengin yaşatma, sanayici yetiştirme, ortamı. Yoksul kalabalıkları da yoksullaştırırken, az kişiye akıtılan zenginlik. Bu karmaşa içinde ne coşku, ne neşe, söndü gitti. Kabul edemediğim bu hayat, işte beni şair olmaya götürdü. (...)Kendimi büyümeye, dünyada var olduğumu, sahiciliğimi göstermeye ulaştığım yaşlardaydım. Herkesin kendince görünür kılacak, var kılacak bir uğraşı vardır. Benimki şiir oldu.*” (Akın, 2007, s.20) Onun tercihi, bugüne değin süren estetik bir varoluştur.

Şair olma ve şiirle buluşma öyküsünü bu şekilde dile getiren Akın, kendi varlığını ve düşüncelerini belirtme yolunun nasıl ortaya çıktığını ifade eder. Yaşadıklarından hareketle şiirlerini oluşturan şair, her dizenin hayatında bir karşılığı olduğunu söyler. Hayatla yakın bir alışverişte olma durumu, özellikle de hayatı değiştirme ve yazdıklarının yeniden hayata katılmasını düşünme isteği onu, şiire doğru yolculuk yapmaya iter.

O, yazı hayatına tesadüfen, bir rehber teşvikiyle ya da bilinçsizce başlamamıştır. Şiir vadisine bilinçle, yetkin olma anlayışıyla girer. Şiir konusundaki farkındalık durumu onu, ayrı bir yerde tutar. “*Aslında yazma idi benim için önemli olan. Çok okudum. Her türlü kitabı, yayını. Biçimi, biçemi erken tanıdım. Şarkının, türkünün, uyumlu her sözün söyleyişin farkında oldum. (...)Günde geçip gideni, günlük hayat için gerekli olanı göremediğim, kaçırdığım oluyordu. Ama şiirin kokusunu hiç kaçırmıyordum. Arayışını sürdüren bu gönüllü acemi kimseye yol sormadı.*” (Temizyürek, 20003, s.9) Bu ifadeler onun şiir alanında ayaklarının ne kertede sağlam bastığını, bir güveni içermektedir. Şiir için neyi, nasıl yapacağını bilen bir şair kimliğine sahiptir.

Gülten Akın’ın şiirlerini üç dönem içerisinde incelemek mümkündür. Birinci dönemde kendisinden yola çıkarak insanların ortak duygularını yansıttığı dönem(1956-1970), İkinci dönemde,

toplumun bir parçası olarak daha çok toplumun sorunlarına eğildiği dönem(1970-1990) ve üçüncü dönemde ise yapı olarak sağlam şiirler sunduğu dönem(1990- sonrası)dir.(Erken, 2010, s.27)

Gülten Akın, sanatçı olarak içinde yaşadığı toplumun, halkın geçmişiyle bağlantı kurup çağdaş bir anlayışla bu değerlerden yararlanmayı tercih eder. Şiirlerinde halkla bütünleşmeyi görev edinir: “ *Hani şimşek çakar, gök gürler, yağmur yağar, karışık elektrik yüklü bulutların çarpışmasından. Doğa da, toplum da şiir de budur. Bitmez tükenmez bir karşılaşma, alışveriş, dirimi taşıyanın üstünlüğü ve sıçrama. Hem kendi tarihi içinde, hem dışarıyla alışverişinde. Şiirin süreci, buğdayın yetme süreci, toplumun değişme süreci. Bunlar hep birbirine benzer. Ürün gerçekleşince, kaynağına döner, halka halkın yaşamına. İşte halkla bütünleşmek budur.*” (Akın, 2000, s.152)O Elindeki şiirinde gerçeklik ve şiir ilişkisini anlatır:

“Benim yaşamam mı ne, belki de şu:

Kesin bir şiirde kendi gibi olmak

Bir kapı hep nasıl açılır hani o

Yok bir değişmesi esnemenin hani

Ayna ayna, yankı yankı, akarsu su

Yaşama, hani apaçık ya işte o”

(*Kırmızı Karanfil Toplu Şiirler*, Kestim Kara Saçlarımı, *O Elindekini* 1960, 57)

Şiir ve toplum hem kendi tarihi içinde hem de dışarı ile etkileşiminde, daima bir alışveriş içindedir. Elde edilen her yeni ürün, halkın yaşamına dönmek zorundadır. Halkın bir parçası olan kendi hayatımız ve yaşanan olgular halkta kendisini tümler. Şair için önemli olan halk içinde gelişen ve yer edinen öz ve biçimi diyalektik olarak yükseltebilmektir. Bu yenilikler yaşanırken, halkın yaşam biçimlerinin de yükselmesine kaynaklık etmektir. Gülten Akın'ın özellikle 1970'li yıllarda yazdığı şiir kitaplarında halka, sosyal ve siyasî yaşama ilgi oldukça artar. Şiirinin bu hususiyeti 1960'lardan itibaren kendini göstermeye başlar:

“Gün doğar gün batar bize ne

Güzelmiş, havadan bize ne

Bütün iş düzgün soluk almada

Bazıları için her şey düzeninde

Çevreleri varlıkları saygıdeğer atalarınca

Vardan yaratılan bayanlar baylar

Yazını gündüzler boyu dev yapıların

Pencerelerinden geçiren biz

Uyudukları sırada birazcık

Serin havalardan alabilir miyiz?”

(*Kırmızı Karanfil Toplu Şiirler*, Kestim Kara Saçlarımı, Ağustos Aydını, 1960, 88)

Şiirde gelenek konusunda düşüncelerini her zaman net bir şekilde dile getiren şair, halk şiiri özelliklerini, bilinçle seçilen, yükseltilebilir bir öge olarak şiirinde konumlandırır. Hazır olanın şiire konulması durumu olarak düşünmez. Zira o, hep canlıdır ve değişime ve yeniliğe açıktır. “*Geleneksel öge, yaşanan gündeki yerine yakıştığı gibi, gelişebilir, değişebilir, yükselerek ve yaşamı yükselterek*

geleceğe aktarabilir olduğunda “Geleneksel öge” adını kazanır.”(Akın, 2000, s.166) Eskiden kalmış olması, yenilenebilir olma durumunu ortadan kaldırmadığını düşünür. Geleneksel öğelerin geçerliliğini; eskiden yaşanmış olan toplumsal olayların, sınıfsal çelişkilerin, savaşların, aşkların günümüzde ki olabilirlik durumuyla bağdaştırarak, eleştirenlere karşı çıkar. “*Diyorlar ki birileri, o koşullar bir daha gelmeyeceğine göre, o sanatta da yapılamaz. Doğru bu. Ancak, kapsamı bir iyice genişletiyor bu savın, “o günün halk yazını, çağdaş yazına kaynaklık edemeze kadar.”*”(Akın, 2000, s.39) Yapılan bu eleştirilere şair şiddetle karşı çıkar. Onun için önemli olan, halka ait olanın alınıp, yükseltilip, zenginleştirilip tekrar halka verilmesidir.

Gülten Akın’ın, özellikle ilk kitabında(Rüzgâr Saati) yer alan şiirlerini Fazıl Hüsni Dağlarca, Cahit Külebi ve Behçet Necatigil şiirleriyle özdeşleştirip, bu iki ustadan etkilendiği düşünülür: “*İlk kitabında Dağlarca etkisi çok açık. Dağlarca Akın’a uygun bir şair; O da kapalılığı seçmiş çokluk. Bu kapalılık içinde sık sık benzeşiyorlar. Akın arada bir mistikleşiyor da, Dağlarca gibi. Türü deyiş biçimleri de Akın’ın Dağlarca’yla bağlantısını gösteriyor: Ama Akın, fazla ‘dekadant’ değil biçimlerinde, yani Dağlarca’dan ileri. Dağlarca’dan Akın’ın en büyük ayrılığı, temleri işleminde. Akın’da hep kişiliği var. Kuş, yıldız, mavi, dal, el, ak gibi kelimeleri Dağlarca daha çok kişiliği dışında kullanırken, yalnız bunlar değil, hemen her kullandığı kelime, Akın’da yaşamının, kendi yaşamının hizmetinde.”*(Erken, 2010, s.29) Dağlarca ve Akın’ın şiirleriyle bütünleşmeleri, yaşamlarını şiirlerine yansıtmaları önemli ortaklıklarıdır, öte yandan toplumcu olmaları insana ve yaşama verdikleri değer onları aynı düzlemde buluşturmıştır. Her iki şair kendi şiir dillerini inşa etmişlerdir, lirizmi yadsımayış yine bu iki şairin yanın da Behçet Necatigil’in şiirlerinde de en önemli husustur. Ancak 1970’li yıllarda, Gülten Akın’ın özellikle şiir dilini ideolojik mesajlara açık hale getirmesiyle, bu usta şairlerin şiir çizgisinden ayrıldığı görülür. Bu kopuş 80 sonrasına değin sürer. Muzaffer Uyguner, onun şiir seyrinde Dağlarca ve Necatigil’in yanı sıra Cahit Külebi’nin de etkisinin olduğunu; Külebi’den özellikle şiirlerini biçimsel olarak kurma yönünden etkilendiğini belirtir: “*Zamanla Külebi’nin etkisi belirli bir hal alır ve onun gibi beşlikler ile kurar şiirini. Beşliklerin birinci dizeleri sonuncu dizeler olarak yinelenir. Bundan başka sözcük ve “beşlik” yinelemeleri de görülür*”(Uyguner, 1969, s.778) şeklinde tespitler Akın’ın şiirlerinde sıklıkla görülür.

Bilsen ötesi aydınlık çizginin
Delice yakardın eski şiirlerini
Bir tutam bulut iki damla yağmur için
Yeniden sevinirdin içten içe
Bilsen ötesi aydınlık çizginin

(G.A, Yitikler Gecesi, s.11)

Kamyonlar kavun taşır ve ben
Boyuna onu düşünürdüm
Kamyonlar kavun taşır ve ben
Boyuna onu düşünürdüm,
Niksar’da evimizdeyken
Küçük bir serçe kadar hürdüm

(Cahit Külebi. İstanbul, s.20)

Şairin ele aldığı izleklerle benzerliklerinin görüldüğü Behçet Necatigil şiirleri, Akın için önemli bir etkiye sahiptir. İnsana dair her türlü meseleyi ele alan iki şair, konu sınırlamasına gitmez. Şairi toplumdan uzak bir şekilde düşünemeyen iki sanatkar, toplum meselelerine eğilmekten geri

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/4 Winter 2016

kalamazlar. Bireysel ve toplumsal olarak ele alınan şiirlerde umutsuzluk ve karamsarlık ekseninde Akın'ın, daha da umutlu oluşu, vazgeçmeyişi, dikkat çeker: “*Hayatında olan her şeyi, yani yaşadıklarını şiirleştirmiş olan Necatigil, insana, eve, aileye, çevreye dair olan ne varsa şiirlerine yansıtmıştır.*” (Reyhanoğulları, 2013, s.2202) Konularının çıkış noktası olarak, yaşanan coğrafya, orada yaşayan insanların acıları, sevinçleri, zaferleri, bunalımlarıdır. Her iki şairin de hayattan beslenmesi ve onu başat bir izlek olarak şiirin temel yapı taşı olarak görmesi, şiirlerinin akraba olmasına birer etkindir.

2. Şiirin Biçimsel Unsurları

Şiirin bütün dil ve yapı unsurunu kapsayarak şiire görsel bir nitelik kazandıran, dil ve muhteva arasında uyumu gözler önüne seren dış yapı unsuru, şiire aynı zamanda estetik bir güzellik kazandırır. “*Şiirde dış yapı; kelime grupları, vezin, kafiye, cümle, mısra, beyit, bent ve nazım şekli gibi pek çok unsurun belli bir birlik ve bütünlük içinde bir araya gelmesiyle hayat bulan somut varlıktır.*” (Çetışli, 2006, s.54) Şiirin; mısra ve kıta, vezin ve kafiye, uzunluk ve kısalık, vb. gibi özelliklerini yansıtan bu yapı unsuru, Gülten Akın'ın şiirinde belli bir kalıp içinde formüle edilmemiştir.

Akın, şiirlerini oluştururken hazır bir geleneğe ve biçime karşı olmuştur. Onun için önemli olan geleneğe körü körüne bağlı olmak değil, geleneğe yeni şeyler katabilmektir. Bu husustaki düşüncelerini, Murat Mungan'ın şiirine değinirken açıkça ifade eder; “*Ben Murathan'ı, yalnız iyi şair olduğu, daha doğrusu elini attığı her alanda başarılı bir yazın/sanat adamı olduğu için mi beğeniyorum? Geleneğini boşlamamış, köksüzlüğe, kur-tak kültüre yaslanmayı benimsememiş bir sanatçı. (...) Tarihini biliyor, değerlendiriyor. Tarihin ezilen halklar için bir tutamak olduğunu, kültür birikiminin dayanak olduğunu biliyor.*” (Akın, 1996, s.165) Konuya sadece Türk şiir geleneği açısından yaklaşmayıp, ideolojik birikimleri kültür ve geleneğin tutamakları olarak değerlendirip şiirine yerleştirmenin ve de bu dayanaklara yeni şeyler eklemenin gereğine inanır. Aksi yönde oluşturulan şiirin çorak ve köksüz olduğunu vurgular.

Şiirde estetik güzelliğin önemli olduğunu düşünen Gülten Akın, içerik için estetik yapının arka plana itilmemesi gerektiğini düşünür: “*Esas olan, altı çizilecek olan ideolojinin, estetiğin önüne geçmemesidir. Şiir bir ağaç gibi kendi kuralları içinde yetişirken, şairin ideolojisi bu ağaçların öz suyudur. Açıkça görünmez ama varlığı sezilir.*” (Akın, 2007, s.20) Böylece de şairin hayat görüşü, vermek istediği mesaj sezdirilmeden okuyucuya aktarılır ve estetiğe ulaşma amacına da hizmet edilmiş olur. “*Estetik-olan, aklın mükemmelliğinden pay alan, ama bunu ‘bulanık’ bir tarzda yapan varoluş alanıdır.*” (Eagleton, 2010, s. 34) Bulanıklık, estetik unsurlarla hâkim olan düşüncelerin açık bir biçimde ifade edilmemesidir. Akın da kendi kuralları içinde var olan ve hayat bulan şiirin, benimsenen ideolojiye kurban edilmemesi için şiirinde bulanıklığa vurgu yapar.

Şair niyetini vermek istediği, iletiyi seçtiği dil ve biçim içinde okuyucuya sunar. Ancak inşa edilen bu biçim, halkın yabancı olduğu veya anlamakta zorlandığı bir şekilde olmamalıdır. Gülten Akın için önemli olan, süregelen biçime yenilikler katarak halkın geleneğindeki öğeleri, daha da değerli kılarak halka iade etmektir. Halkın sindirmekte zorluk çektiği biçim ve dil nedeniyle zaman içinde yok olacağını düşünür.

Hukukçu olan Akın, şiirle öyle bütünleşmiştir ki, Türkiye anayasasının bazı maddelerinin şiirde dile gelmiş bir karşılığa sahip olduğunu düşünür. Bundan ötürü de anayasanın söz yapısı ve anlatımını şiir yapısına benzetir. “*Anayasanın söz yapısı, anlatımı şiirin yapısına benzer. Ne bir sözcük eksik, ne bir sözcük fazla.*” (Akın, 2000, s.106) Şiirimiz gibi bu maddelerin de olması gerekeni içermesinde, biçimsel özelliklerin yadsınamaz olduğuna vurgu yapar. Bu arada Necip Fazıl Kısakürek'in poetikasında “*Şiir ve Devlet*” başlığı içinde yer alan “*Şiir de öbür sanat şubeleri gibi, mutlaka devlet eliyle müesseseleştirilecektir.*” ifadesini anımsamak gerekecektir. Başka şairlerden

de verilebilecek bu bağlamdaki ifadeler, şairlerin şiire verdikleri önemi gösterir. Adeta şiiri bir devlet meselesi olarak algırlarlar.

Gülten Akin'ın şiirlerinde, özün değişimine bağlı olarak biçimsel değişikliklerin varlığı da söz konusudur. Bireyselden toplumsala yönelirken, dille birlikte biçimsel olarak da değişikliklere gider. Uyaklı ve uyaksız şiirlerinin yanında farklı dize sayılı şiirleri de vardır. Şiirlerini, Halk şiirinin uzantısı olarak asla nitelendirmeyen Akin, Halk şiirinin biçim öğeleriyle, iç ve dış kalıplarıyla çalışmanın zorluğunu bildiği için yeniliği esas alır. Cemal Süreya, onun şiirini değerlendirirken bu konuyu dile getirir: “*Seni kucağıma alıyorum/ Tarıfsız uzuyor bacakların./ İkiliyle birlikte şiir tipik bir Cemal Süreya. Bir geleneği ve bir hazır durumu sürdürmekle kalmayıp ona yeni şeyler katabilmiş ozandır o.*” (Akin, 1996, s.97)

Uyaklar şiir kitaplarında değişiklik gösterir. Uyak konusunda değişiklik gösteren şiirleri ile ilgili olarak Uyguner; “*İlk şiirlerindeki beşliklerindeki uyak düzeni çok kez a b a b a biçimindedir. (...) Rüzgar Saati’nde bu husus düzenli değildir. (...) Bu kitaptaki şiirlerin bölüklerinin dize sayıları da değişik olduğundan belirli düzenin varlığı kolay kolay gösterilemez. Bu durumu Kırmızı Karanfil ve Sığda’ da görüyoruz, son şiirlerinde de.*” (Uyguner, 1969, s.784) biçiminde bir tespitte bulunur. Kitaplarında uyak biçimi değişen şair, ses benzerliklerine ve uyumlarına önem verir, şiirlerinde kesme ve parantez işaretlerini sıklıkla kullanır. Kesme işaretleri ve nokta/noktalar, bir tam cümlemin iki ayrı dizede gösterilmesi, sözcük kesmesi şeklinde olur. Şair, kesme ve parantezleri kullanarak, değişik duyguları, değişik durumları okuyucuya vermeye çalışır. Yaşanılanlar karşısında etkilenen ikinci ve üçüncü kişilerin psikolojilerini okuyucuyla paylaşır.

-Ana asacaklar bizi.

Yatarım diyordu yoluna yoluna

...

(İlahiler, Asılanlar Kentine Ağıt, s.141)

“Üfle. dumana doluştuk. kirliyiz. kötüyüz.

üfle. ne kadar Cehennem olsa o kadar iyidir

üfle. Tanrı bıçağa mı benzer girebiye mi?

Üfle kör ağzıyla. bir ağzı keskindir”

(Kırmızı Karanfil, Kış, s.115)

Pul pul dönüyor şekiller pul pul

Şekiller... Uçan uçana

(Rüzgâr Saati, Kış, s.28)

Dam çökecek, bir kırık nal, iki göz boncuğu getirin

Muska nerde? En’am nerde? Siz nerde-siniz?

(Gece)kara gece, gaz, kibrit, pencere

Yoksa dam çöktü mü? Ölmeden önce mi öldük biz?

(Sessizlik)

(Kırmızı Karanfil, Kar, s. 126)

Ürküttüğün serçeler –iş olsun-

Akşama kalmaz unuttur

(Rüzgâr Saati, s.12)

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/4 Winter 2016

Ses tekrarları, şairlerin çoklukla başvurdukları bir tekniktir. Şiire tınısallık ve anlamsal açıdan vurgu kazandıran ses, sözcük veya dize tekrarları okuyucu tarafından olumlu karşılanır. Bu tekrarlar görsel, işitsel ve anlamsal açıdan bir bütünlük arz ettiğinde şiir estetik bir seviye kazanır. Bu seviyeyi tamamlayan diğer husus Ahmet Haşim'in te'sir-i sihir-kârî, Yahya Kemal'in deruni ahenk ve Orhan Veli'ni eda olarak adlandırdıkları ' lirik giz' dir. Yinelemeler, şiiri okuyan ya da dinleyene belli duygu ve tasarımların, yargıların dikkat çekmesini, vurgulanmasını sağlamak için de kullanılır. Ayrıca, metinlerin ve sözlerin akılda kalmasını, kalıcı olmasını sağlar. Şiirin gizini keşfetmiş ve kendi şiirini kurmuş olan Gülten Akın, yinelemelere sıkça başvurur. Bunlar beşlik, dörtlük, ikili ve sözcük yinelemeleri şeklindedir.

“Siz düşünmeden edemezsiniz

‘Açsam içimi bir mendil gibi

Bıraksam rüzgâra rüzgâra’

Gün günden kırılan siz ezilen siz

Siz düşünmeden edemezsiniz”

(Rüzgâr Saati, Alaca Karanlıkta Sarı Çiçek, s.32)

İlk şiirlerinde çoğu kez beşlik yinelemesini kullanan şair, bu yönüyle Cahit Külebi şiirleri ile benzerlik gösterir. Sonraki kitaplarında, bu uzun tekrarları azaltmaya başlar.

“Neyi beklediğimi bilmeden her gece

İçimde olanca telaş heyecan

Deliler çocuklar kim demiş

Benim Kolaycacık aldanan

Zamanın iki ucunda kuşlar gibi

Nasıl bir gider bir gelirim nasıl

Korkulacak kadar kocaman ellerini

Bir uzanışı var rüyalarım usul usul

Neyi beklediğimi bilmeden her gece

İçimde olanca telaş heyecan

Deliler çocuklar kim demiş

Benim Kolaycacık aldanan”

(R.S, Kuş Uykusu, s. 23)

Uyu benim maviş kızım

Dem geçecek devran geçecek

Keloğlan muradına erecek

Sökülecek has bahçenin çitleri

Ağlayan nar gülecek.

Bir arabacık da istemezdi şu asfalt

Yorganın yatağın iğreti

Doğdun doğalı ne oyun gördün

Ne oyuncak

Uyu benim maviş kızım

Dem geçecek devran geçecek

Keloğlan muradına erecek

Sökülecek has bahçenin çitleri

Ağlayan nar gülecek.

(Cahit K., Yaşadıkça,Uyusun da Büyüsün, s. 49)

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/4 Winter 2016

Dörtlük yinelemelerinde hem belli mesajlara vurgu sağlanmakta hem de ses açısından bir tınısallık arzulanmaktadır. Akın dize ve sözcük yinelemelerine de sıklıkla başvurur.

Beyaz döşlüğü yamalı

Nenni oğlum, nenni nenni

Gâvura ölüm diledim

Nenni oğlum, neni nenni

(Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, 30 Ekim Perşembe, s.247)

Şiir okuyucusuyla bir içtenliği paylaşmak amacıyla yapılan yinelemeler, önemli bir etkileme yöntemi olarak kullanılır. Doğan Aksan yinelemelerin evrensel gerçekliğine ve gerekçesine şu şekilde değinir: “*Her ulusun şiirinde, şiirin etkileyici yönünü güçlendiren, onun içerdiği önemleri ve kavramları bellekte daha kalıcı kılan yinelemeler bulunmaktadır.*” (Aksan, 2005, s.200) Gülten Akın, şiirlerindeki yinelemeleri Aksan'ın belirttiği nedenlerle birlikte, ilhamını aldığı Türk Halk şiiri ile birlikte düşünmek daha doğru olacaktır. Halk şiirimizin nazım biçimlerinden türkü, ağıt, destan, ilahi gibi şekillere yer verir. Doğan Hızlan, şiirde içerik ve biçim ilişkisi bağlamında Gülten Akın'ın ne yaptığını bilen bir şair olduğunu belirtir: “*İçerik- biçim ilişkisini, birbirini etkileyişini çok iyi biliyor Akın. Halkını anlatabilmek, anlattığını onların da anlayabilmesini sağlamak için tek çıkar yol-yöntem onunkisi. Halkın yüzyıllardır anlam yüklediği bir gelenekten yararlanmak. Böylece Akın'ın şiiri büyük bir tutarlılık kazanıyor.*” (Hızlan, 2001, s.23)

Şiirlerinde konularına göre biçim değişikliğine başvuran Gülten Akın, Seyran Destanı bağlamında kendisine yöneltilen biçim, şiir ve konu ilişkisine dair soruya verdiği yanıt, şiir poetikası bakımından önemlidir: “*Destana yönelişim, işlediğim konu dolayısıyladır. Konular kendilerine uygun bir biçim bir de dış biçim edinemezlerse özlüğe yükselemezler. Bir kurtuluş savaşımız kesitini, bir iç göç olgusunu nasıl anlatabilirsiniz? Şu günler destan modasının yaygınlaştığı günler. Zor bir türdür destan. Hem uzun bir öykülemeye girişeceksiniz hem dizelerin ve bölümlerin şiirsel yükünü koruyacaksınız. Kuruluğa ve yavanlığa düşmeyeceksiniz. (...) Yani özgürce yapılaşmış olacak.*” (Akın, 2000, s.142)

Şiirlerinde öze ve içtenliğe erişme noktasında ve seçtiği konudan ötürü destan türüne yöneldiğini belirtir. İstiklal mücadelesinin izleğine yer verdiği bu destanda özenli bir Türkçe kullanan şair, destanın gerektirdiği biçim içinde konuyu verir. “*Ne var ki, kendi özgün biçim ve modern şiir yapısından uzaklaşır. Destanın gerektirdiği söyleyiş biçimi –biçimiyle kurar şiirini.*” (Ada, 2000, s.15) Şair, Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı'nda özgün bir biçim içerisinde olmaya gayret etse de seçtiği tür ve konu bakımından farklılık yaratamaz.

Seyran Destanı'nda göç olgusunu tarihsel bir konsepte sunan şair, doğallığı yakalamak için halkın şivesini kullanır. Destanın özelliklerinden beslenen şiir, şairin özgünlüğü ile birleşir. “*Geleneksel söyleyişlere modern bir retorik eklenmiştir. Modern ile gelenekselin iç içe geçtiği destan metni ortaya çıkmıştır.*” (Ada, 2000, s.16)

Ağıtla başlarız yaşamaya

Konuşmadan önce sövmeyi biliriz

Yarısı alkışsa sözlüğümüzün

Gerisi ilenç

Bizim kadar çabuk hangi desti dolar

Akar hangi böğet

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/4 Winter 2016

En gergin tel biziz

(Seyran Destanı, s. 53)

Gülten Akın, halk şiiri türlerinden olan türkü biçiminde de şiirler yazar. O, halkın özgünlüğe kapılmayarak; halk kaynağına eğilir, o kaynağı kopyalamaz ve türkü düzeninden uzak şiirler oluşturur.

Yaz. Çocukları sürgün eden yaz

Evleri kapatıp sokakları açan yaz

Kiraz gölgeleri taş duvarlarda

Okulların kapısında çarpı imleri

Belki hiç ayrılmayacaktır

(A.T, Ayı İle Çingenenin Türküsü, s.33)

Evleri yüksek kurdular

Önlerinde uzun balkon

Sular aşağıda kaldı

Aşağıda kaldı ağaçlar

(A.T, Yüksek Evde Oturanların Türküsü, s.35)

Halk şiirinin biçimiyle yazılan bu türküler, imge dünyasına takılı kalmaz. Ötekilerin söylemlerinin önemli kılındığı dizelerde birey olarak kendisini şiirlerinden çıkarır. *Yüksek Evde Oturanlar Türküsü*'nde, modern çağın getirdikleri ve götördükleriyle dönemin adeta panoramasını çizer. “*Eksiği, fazlası olmayan, ezgili, türkü tadında bir şiirdir o.*” (Ada, 2000, s.16) Gereksiz ve yavan sözcüklerin kullanımı yoktur, her sözcük yerli yerinde kullanılır.

Gülten Akın'ın geleneğe dayalı şiir anlayışında değişik biçim ve adlandırma denemelerine yukarıda değinilmişti. Nitekim toplumsal acıların anlatıldığı konuların bir bölümünü, ilahiler şeklinde dile getirir. Ahmet Ada, bu şekilde yazdığı şiirlerde Akın'ın mistisizmle beşeri olanın harmanlandığını belirtir: “*Sözcük karşılığı tanrısal olan ilahi, tanrısal olan'a övgü niteliği taşıyan ezgisel koşuk karşılığı kullanılır. Gülten Akın, ilahilere insani olanı çağdaş acıları yükleyerek, evrensel bir boyut atar. Modern şiirin bütün kurgusallığını buluruz bu şiirlerde. Özgür koşuğun olanaklarını dener.*” (Ada, 2000, ss.16-17) Evrensel bir boyut yüklediği ilahiler de ezgisel koşuk niteliği taşıyan şiirlerinin içine kendi kurduğu dili yerleştirmeyi başaran şair, edebi sanatlarla, tamlamalara yaslanmadan şiirlerini kurmayı başarır.

Darıdan ufağım da

Dünya sığar içime

Dünyalara sığamam

Sığamam oğul

(İlahiler, Bunalan Ozan İlahisi, s. 119)

Ben'den hareketle ötekine varan bilinçlilik ve sorumluluk duygusu taşıyan ilahiler, kendisine özgü bir söylemle dile getirilir. “*Yine halk şiiri kaynaklarından beslenerek, kendine özgü usta bir söylem yakalar bu büyük şair. (...) İkinci Yeni şiirinin özünü, kurgusuyla birleştirmiştir. Böylece*

kendi sentezini buluşunun bir örneğidir ilahiler'deki şiirler.”(Emre, 2000, s.77) Değişik çağrışım, imge ve soyutlamaların kullanımı ile öteki duyarlılığıyla şiir oluşturulur.

3.Dil

Şiiri, dilin kendisi olarak tanımlayan Gülten Akın, dünyada var olan unsurları ayıklayıp yeniden düzenleme sorumluluğunu üstlenmiş olan şairin, dile katkı sağlama konusunda kendisini sorumlu hisseder. Dilde yapaylıktan sıyrılmayı amaç edinen şair, sözcükleri tek boyutlu olarak değil, anlamsal açıdan derinleştirerek farklı boyutlara taşınmalıdır. Zira şiir, “*dilin bir tür görüngübilimidir -içinde sözcük ile anlam arasındaki (veya gösteren ile gösterilen arasındaki) ilişki gündelik dilde olduğundan daha sıktır.*”(Eagleton,2011, s. 34) Halkın öz kültüründen doğan dilin olduğu gibi alınıp kullanılmasına karşı çıkar. “*Ben demiyorum ozan bir aracıdır. Halktan alır, değiştirmeden verir ona. Der miyim? Ozan, alır özünü halktan, seçer dilini biçimini, aldığını nitelikçe yükseltir, değiştirir. Ama bu değiştirme hızına da uygun yaklaşık olmalıdır.*” (Akın, 2000, s.60)Gelişi güzel bir dilin seçilmesi ve kullanılmasına karşı çıkan Akın, kullanılan dilin de o denli halk ile bağının olması gerektiğini düşünür.

Halkın yabancı olduğu ve anlamakta zorluk çekeceği dilin değerini yitireceğini belirtir. Türk şiirinin özellikle son elli yıldan bugüne yabancı, yayılmacı Batı kültürü ve edebiyatının altında ezildiğini, baskı gördüğünü söyler. “*Yayılmacı, Batı kültürü, eğitim dizgesi, ona bağlı olarak yerleştirilmiş (montaj) kültür, edebiyata, şiire iğreti öykünmeler olarak yansıtılmıştır. Şiirimizin geleneği Batı şiirindeymiş gibi davranılmıştır.(...) Sağlam bir dünya görüşüne, devrimci bir bilince sahip olmadıkça ozan, hem kendi şiirinin gelecek aydınlığı, hem halkının geleceğini, birlikte sağlamak için yürekli davranmadıkça bir kısır döngü sürer gider.*” (Akın, 2000, ss.60-61) Ulusal öz ve biçimlere bağlanmadan, yayılmacı kültür ekseninde şiir yazmanın yapay ve yanlış olacağına değinen şair, sağlam bir dünya görüşü ve bilinciyle hareket etmenin özellikle şairler için üzerinde durmaları gereken bir yükümlülük olduğuna vurgu yapar.

Halkın kullandığı dilin, araştırılıp incelenerek kendi devinimi içinde yazı diline yansıtılması gerektiği görüşünde olan Gülten Akın, yeni sözcükler türetmek yerine halk dilinde var olanın tercih edildiğinde Türkçenin zenginleşeceğini ifade eder: “*Halkın dilinde öyle sözcükler vardır ki yazı dilinde olanların tek sözcük olarak karşılığı yoktur. Bizim iki parçayı birbirine uydurmak, tutturmak olarak yazdığımız kavram halk dilinde ‘alıştırmak’ olarak söyleniyor. Giyinmeden sırta almak; ‘Eğnenmek’; bulutlu, durgun, çok sıcak hava, ‘Alamık’(…) Bazı sözcüklerinse genel dilde karşılıkları yok. Bunları seçip almak genel dili pek çok zenginleştirir.*”(Akın, 2000, s.61) Halk geleneğimizde var olan kelimelerin, araştırılıp kullanılması gerektiğini söyler. Önemli olan yeni kelimeler türetmekten ziyade sağlam ve anlamlı kelimelerin, kültürümüzde varlığını korumaktır. Bu zengin hazinenin bulunması, araştırma yapmakla ortaya çıkar. Dil hazinesinin haritasını da folklor gereçlerinin incelenmesinde bulur. Dilin yapısı ve kullanılışı doğru biçimde anlaşılırsa bu maksada erişilir. Dolayısıyla genel dilin içinde var olan sözcüklerle şiir oluşturulduğunda, şiir dili özel bir dil olma özelliğini de kazanmış olur.

Şiirlerinde sözcüklerin yan anlamlarını kullanmaya önem veren Gülten Akın, modern iletişim aygıtlarından, en çok da televizyondan şikâyetçidir. İletişim kanallarına duyduğu bu tepki, şiire zarar verdiğini düşünmesinden kaynaklanır. Şiir dilinin özüne yapılan saldırıların, sözcüklerin çok hızlı bir biçimde eskimesine neden olduğunu söyler: “*Sözcükler, söz dizimi, görüntüye çakılıp sabitleştiriliyor. Tek anlama bağlanıyor. Yüzeyselleştiriliyor, basitleştiriliyor, yan anlama yönelik atıfları yok ediliyor.*”(Akın, 2000, s.115) Sözcüklerin ikinci boyutta ki anlamlarının yok edilmesine, yavanlaşmasına, kuraklaşmasına tepkide bulunur.

Gülten Akın’ın şiir dili, günlük ve konuşma dilinin söz evreninden beslenir. Gerek içerik olarak gerekse yapısal olarak açıktır. Yalın bir şiir dili kuran şair, düşünsel öz’ü söyleyişteki eda ile

birleştirir. Sözcük örgüsünü halkın günlük konuşma dilinden alan şair, günlük dile yaslanan yeni bir şiir grameri oluşturur; Emin Özdemir, onun şiir dilinin kurduğu şiir dünyasını yüklenmenin yanında anlaşılır kıldığına vurgu yapar: “*Ozanın konuşma dilindeki seslenme, sorulama, yineleme, karşıtlama, bakışlılık ve koşutluk, somutlama gibi anlatım kalıplarının taşıdığı şiir yükünü, çok iyi tanıması, dolayimli ya da doğrudan bunlara başvurmasıyla gerçekleşiyor. Gülten Akın bunun inceliklerini bilen bir usta.*” (Özdemir, 2000, s.129) Şair günlük konuşma dilinden aktarmış olduğu sözcüklerde değişim ve yeniliklere gider. Halk şiirinin inceliklerine yetkin olan şair, bunu şiirlerinde etkili bir biçimde kullanır. Sığda’da geleneğin sınırlarını zorlar ve kendi sesini şiirlerine yansıtmaya çalışır: “*Sığda’da dilin bilinçli kullanımı gerçekleşir. Bir metnin gerektirdiği ne varsa, onlarla kurulur Sığda’daki her şiir. Bu kitaba ilişkin hiçbir etki söz edilemez o günlerde.(...) Bugün, Sığda’da bulunduğu dili geliştiriyor Gülten Akın. Gülten Akın, yerel sözcükleri ve söyleyişleri bırakır. Artık onda suynan, eceliynen, onbaşıynan, gidem, ıslaklı...*” sözcükleri yoktur. Anonim edebiyatın olanaklarını bırakarak; kendi dilsel olanaklarını yaratmaya koyulmuştur şair.” (Çolak, 2000, s.64)

Gülten Akın şiiri ile İkinci Yeni arasında bağ kurmak olanaklıdır. 1950’li yılların pek çok şairi gibi bu şiir hareketinin Türk şiirine getirmiş olduğu yeniliklerin farkındadır. Bir söyleşisinde, kendisine yöneltilen soruya verdiği cevapta bunu ifade eder: “*İkinci Yeni şiir akımı içinde yeri olan bir ozandınız. Yazınızda İkinci Yeni’nin yeri olacak mıdır? İkinci Yeni yazınıza ne getirmiş, Ne götürmüştür?*” “*İkinci Yeni biçimsel bir arayıştı. Şiirimizin anlatım olanaklarını geliştirdiği yadsınamaz. “Bir akımdı” dersek, siyasal kısıtlılığın zorladığı, Batı’ya öykünmenin beslediği, bir kaçış akımıydı da demeliyiz.*” (Akın, 2000, s.141)

İzmir’in denizi akşamı kuşları korkulu

Suskun bir kendine kalış filler gibi

Marusella içinde az var az yok

Bir yeni düzen yeni sevgi

(Kırmızı Karanfil, Toplu Şiirler, Kestim Kara Saçlarını, Pansiyon, s. 79)

Gülten Akın’ın II. Yeni şiirini çağrıştıran şiirlerinden sadece bir kesit sunduğumuz Pansiyon’da görüldüğü üzere, bu şiirin farklı fakat bir o kadar da zengin imge ve mısra yapısını kullanır. Ancak 60’lı yıllardan başlayarak 1970’e değin yazdığı şiirlerin bütünü dikkate alındığında, bireysel duygularını girift olmayan, çağrışımı açık imge ve imajlarla dile getirmiştir. Kendisine özgü bir şiir dili kuran bir şair olarak ilk şiirlerinden başlayarak toplumsal olana her zaman duyarlı kalmayı tercih etmiştir. Toplumsal olmayı ve doğallığı şiirinin temeli şeklinde düşünen Gülten Akın, şiirinin II. Yeniyle ayrıldığı hususun da burada yattığını belirtir: “*(...)bakış açısını oluşturan nedir? Hiç kuşkusuz bu sanatçının ideolojisi. (...)Bu varsa, açık seçik aydınlık bir bakış açısı da var demektir. Ürün güzel, etkin ve kalıcı olmaya hazırdır. Değilse bir bakış açısı da yok demektir ozanın, yazarın. Ancak, doğal bir biçim oluşturabilecek, seçmeyecek, düzenlemeyecek demektir. Eh, doğan şeyin de adı konulabilir artık. O bir “karmaşa”dır ancak. Yazarının gördüğü dünya gibi. Ülkemizde, İkinci Yeni dediğimiz dönemin kimi ozanını bugün artık hiç anımsamadığımız bir yığın saçmaya iten, bu açısızlıktır.*” (Akın, 2000, s.19) İdeolojik bağlanmaya yanaşmayan, kendi deyişiyle açısızlık gibi bir kısır döngü içerisinde hareket eden II. Yeni hareketi, halka onun diline ve kültürüne sırt çevirmiştir. Dolayısıyla karmaşa olarak nitelendirdiği bu şiir akımı hakkındaki söylemleri, kendisinin onaylamadığı II. Yeni içinde anılmak istemediğini gösterir.

4. Sanatların Tedahülü

Bu başlıkta güzel sanat dallarının şiir ile olan ilişkisi yer alır. Şiir, müzik ve resim ilişkisi, şiir var olduğundan bugüne bir gereklilik olarak kabul edilmiştir. Ahmet Haşim’in şiir lisani

bağlamında söylediği, “mûsiki ile söz arasında, sözden ziyade musikiye yakın, mutavassıt bir lisandır.” veya resimle bağı noktasında Tevfik Fikret’i burada anmak bile bu üçlünün (şiir, müzik ve resim) şiir için ne anlama geldiği için yeterli olacaktır. Onun şiirlerinin gerek betimleme açısından zenginliği gerekse tınısal oluşu dikkat çekicidir. Bu nedenle Gülten Akın mekanik olmayan şiirinde resim ve müziği yeter ölçüde kullanmıştır. Bu durum onun şiirini başarılı kılan hususların başında gelmektedir.

Diğer güzel sanat dallarının şiir ile olan ilişkisini sunan bu kategori; Gülten Akın şiirlerinde, tarihsel bir akışın izdüşümü ve felsefi bir algılayış şeklinde kendisini tümler. Diğer alanlarda da donanımlı bir yetkinliğe sahip olan şair, bu konudaki düşüncesini; “*Ozan toplumbilimci değildir, tarihçi de değildir. Bu kesin. Şiirin doğrudan gereci bilimsel ve kuramsal değildir... şiir kendine özgü bir bilgi türü, hatta bir iletişim biçimidir. Bilimsel bilgiden de tarihten de yararlanır.*” (Akın, 2000, s.148) şeklinde dile getirir. Şiirinde kendine özgü bir bilgi yükümlülüğü olması gerektiğini söyleyen şair, donuk ve niceliksel bir bilgi birikiminden bahsetmez. Nitel bir özelliğe yol açabilecek bir değişime kaynaklık etme bakımından bu öğeleri önemli bulur. Şiirin diğer sanat ve bilimlerle olan ilişkisini faydalı bulan şair, bu öğelerin şiire zenginlik katacağını düşünür.

Akın’ın şiirlerinde doğa izleği önemli bir yer tutar. Doğanın şiirlere aktarımı, yavan bir anlatımda kalmaz, şiirin adeta resmini çizer. Doğadan gözlemlediklerini resmeder gibi anlatan şair, içsel olarak da betimlediği mekâna okuyucuyu davet eder.

Son damla mavi gökyüzünde

Kendi kendini içiyordu

Bir dalda iki garip serçe

Bir şeyler kayboluyordu biliyorduk

Bir dalda iki garip serçe

Bir kişi birbirini anlıyordu

-Çiçeklere dokunmak yasak-

Bekçi yalan söylüyordu biliyorduk

(R.S, Bir Mevsim Bir Dal İki Serçe, s. 22)

5. İç Yapı

Kendi yaşam haritasından yola çıkarak, yaşadığı toplumun yer aldığı düzlemde ilerlemeyi başat bir amaç edinen Akın’ın şiirleri, anlatmaya çalıştığı izlekler ekseninde değişiklikler gösterir. Halkın öz kültüründen beslenen şair, kullandığı sözcükler/imgeler aracılığı ile bu içsel serüvenin açmazlarını ve güzelliklerini şiirlerinde gün yüzüne çıkarır. Şair, içsel haykırışlarını ve umut tomurcuklarını yeşertmeye çalışırken, anlamı başat unsur olarak şiirinin temeline oturtmaya çalışır. Akın’ın bazı kitaplarında yer alan şiirlerinin anlaşılmasında durumu, onun özellikle böyle bir çaba içerisinde olduğunu göstermez. Bu durum, şairin anlatmak istediklerinin derin bir bakış açısı ile irdelenmemesinden kaynaklanır. Muzaffer Uyguner, onun şiirlerini anlamak için içtenliğin ve çabanın gerekliliğine vurgu yaparak okuyucuya Gülten Akın şiiri için yol gösterir: “*İlk şiirler de kapalı, anlaşılması güç olan şiirlerdi. İkinci kitabında aynı yolda yürümekte, epeyce yol almış bulunmakta. Üzerinde biraz fazla durunca şairin karanlık mağarasının içinde ne var ne yoksa hepsi görülmüyor. Ancak bu sabrı göstermek, karanlıkta ya da alacakaranlıkta görünenleri biçimlendirerek ona göre değerlendirmek gerek. Bu da yeni şiir içinde içtenlikle durmak, onların sorunlarını bilmek ile mümkün olabilir. Akın’ın şiirlerinde aydınlık dizelerle, karanlık dizeler yan*

yana. Alışılmamış bir söyleyiş, akla pek uygun gelmeyen ve alışılmamış görüntüler. Ama hiç biri anlamsız değil bunların. Yeni şiiri şiir eden, bence sıçramalar, aralar, karanlıklar, çizgilerin sonuna kadar çekilmesi."(Uyguner, 1961, ss.419-420)

Şair, gerek kendi yaşamında karşılaştığı, gerekse toplumsal olarak gözlemlediği sorunları, şiir dünyasında keşfedilmeye bekleyen bir durum olarak sunar. Bu bilinmezliklerle örülü karanlık mağaraya gidiş yollarını açık bırakan şair, sadece bu yollardan geçilip, ulaşılmayı bekler. Çözülmesi ve bulunması kolay olan bu göstergelere ulaşmanın ancak içtenlikle gösterilecek çabaya, sabra ve sorunun kaynağının bilinmesine bağlıdır.

Gülten Akın, şiirlerini oluştururken, sözcüklerin tek boyutlu anlamıyla hareket etmez, yan anlamlarını sıklıkla kullanır. Şiirlerinde imgelere sıklıkla başvurur ve bunu anlamın kapalılığı için yapmaz. Daha çok düşlenen ve umut edilen şeylerin dile getirilmesinde kullanır.

O küt adamlardı kızgın ve yan yana
Kış atları sanki kendi karanlıklarında
Yaşamının olumsuz kapısını bekleyen
O söyleyemediğimiz sözcüklerdi
Yürütüp gemilerinin bilinçaltılarının
Azgın sularda düşlere iten

(KKS, Alır Mavi Atlar Düşlere Götürür, s.54)

Anlaşırlılığı güçleştiren anlatımla, imgeler kullanılan şiirde şair, hayal edilen bir durumu anlatır. Gemilerin yürütülmesinin istendiği bilinçaltı, denizi tümler ve söylenilemeyen, sınırlandırılan sözler, insanı düş kurmaya iter. O, insana açılan hayatı sarmalayıcı içlilikle dile getirir. Şiirlerinde imgelere yer verirken, somuttan hareketle soyuta doğru yol alır. Akın, sözcüklerin anlam alanını genişletmek isterken, bunu şiirine ustaca yedirir. Sözcüklerin işaret ettikleri çağrışımlara önem veren şair, bu bağlantıyı şiirlerinde yetkinlikle kullanır.

İsa'yı çarmıha gerdilerdi
Sonra Platus ellerini yıkadı-
ellerini yıkadın, yıkamıştın
bitmiş aşağıdaki genç adama ait
bütün işler
kameralar beyanatlar basın bültenleri
işkence yoğun sürdüydü

(SAB, Oğlunu Soran Kadının Şiiri, s.105)

Gülten Akın, şiirlerinde dönemin siyasi olaylarında işkenceye maruz kalan gençlerin durumunu anlatmak adına, İsa ve Platus arasında yaşanan durumu verir. İsa'yı çarmıha gerdirme emrini veren Platus'u, dönemin eziyet eden, acı çektirenlerle benzetir. İsa ise eziyet çeken, işkenceye uğrayan gençlerin temsilcisidir. Akın, her ne kadar bazı kitaplarında imgelere ağırlık verse de anlamın başatlığından vazgeçmez. Şair, "Şiir imgesiz yazılmaz, ama benim için anlam imgenin önüne geçer şiirde."(Akın, 2007, s.20) diyerek bu görüşünü şiirlerine başarıyla uygular.

6. Şiirde Muhteva

Gülten Akın'ın şiirinin birinci dönem olarak kabul edilen Rüzgâr Saati (1956), Kestim Kara Saçlarımı (1960) ve Sığda (1964) adlı kitapları daha çok bireysel içerikli şiirlere sahiptir. “1956 da yayımlanan Rüzgar Saati’nde olsun, 1960’da yayımlanan Kestim Kara Saçlarımı’ da olsun, genç bir kadının bireysel duygularını, ben’i öne çıkararak şiirleştiriyordu.”(Bayıldır, 2000, s.46) ‘Ben’in ön planda olduğu bu şiirler konusunda Akın; “Bireyseli daha çok, geniş dolayimli atıflarla, yan anlamlardan geçerek indirilmiş anlam gerilere çekilmiş...”(Erken, 2010, s.26) ifadelerini kullanan şair, Sabit Kemal Bayıldır’ı doğrular.

İnsani olan her duyguyu şiirlerine yansıtan Gülten Akın, kendi iç sesinin yazıya dökerek somut kılar. Şairin ilk şiir kitabı olan Rüzgâr Saati’nde ruhsal yalnızlığını dile getirir: “Bu yalnızlık o günlerde sanatçı kişiliğimin bir parçasıydı. Koca bir kalabalığın ortasında bile, kendi içime kaçıp saklandığımı, bunu sık sık yaptığımı anımsıyorum. İletişimimi kesiyordum ya da en aza indiriyordum. İsteğe isteye.”(Erken, 2010, s.28) Pek çok şairde olduğu gibi sanatçı kişiliğinin bir yansıması olarak yaşanan yalnızlık duygusu, şiirlerinde de kendisini hissettirir. Akın bunu bilinçli bir şekilde yapar. İletişimini diğer insanlarla en aza indirerek, şiiriyle baş başa kalmayı tercih eder.

Şair Rüzgâr Saati’nde huzursuzluğun, yalnızlığın, umutsuzluğu, yaşadığı dönemdeki baskılara olan tepkisinin şiirlerini yazar. Daha çok tanıdığı olduğu veya yaşanan olayları anlattığı şiirlerini imgelerle bezeler. İmgelerle süslenen şiirlerinde; yaşamda karşılaştığı etkileri şair, tepki göstererek yapar ve böylece şiirinin izleklerini oluştur. Şiir kitaplarına verdiği isimler bu tepkinin birer aynası gibidir.

Yağmur Altındaki Adam

“Bir yıldız iliklerine kadar karanlık

Bir adam yağmur altında yalnız

Tahammül edilemez düşüncesine

...

Ne söylenecek tek sözü vardır

Ne büyük hikayesi vardır yaşayanlara dair”

(Rüzgar Saati, Kırmızı Karanfil, s. 36)

Tercih ettiği izleklerin, şiir kitaplarına ad olarak yansıması ilk kitabı olan Rüzgâr Saati’nde kendini gösterir. “Burada ‘rüzgâr’ sözcüğü; yılgınlığı, ezilmişliği, tedirginliği, öfkeyi, açmazları, yetinmezliği, aykırı davranışları, deli kız olmayı; Anadolu koşullarında yaşanan yoksulluğu, kadınların ezilmişliğini, savaşların getirdiği olumsuzlukları karşılar. Elbette bu etkenlerle belirlenir saatin işleyişi. Neyi, nasıl göstereceği.”(Çolak, 2000, s.61) Gülten Akın’da başat izlek yalnızlık temidir.

Şimdi dünya boşlukta yavaş

Sen bütün canlılardan uzaksın yalnızsın

Rüzgâr usandı doruklarda

Dağ çiçekleri uykuya vardı

Ay bacadan aştı uyumaz mısın

Bir ıslak serinlik yürüdü

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/4 Winter 2016

Kara sokaklardan içeri
 Çıtırdadı durdu bütün gün
 Ayaklarının altında bir şeyler
 Bütün gün ölümler gibi sustun

(RS, Yitikler Gecesi, s. 11)

Dünyanın boşlukta olduğunu düşünen birey, kendisini bütün canlılardan uzakta hisseder. Terk edilmişliğin vermiş olduğu hüznle susma hakkını kullanır, zira konuşabilecek gücünü yitirmiştir. Susma halini, 'ölüler gibi sustun' tümleciyle iyice vurgular. Dünya boşluktadır, rüzgâr esmekten usanmıştır, dağ çiçekleri de uyku halindedir. Umutsuzluğun tetikçisi olan yalnızlığıyla baş başa kalır.

1960 yılında yayımlanan *Kestim Kara Saçlarımı* adlı şiir kitabında Akın, kadın öznesi üzerine odaklanır. Kendi yaşamında ve toplumda büyük bir haksızlık ve kuşatılmışlığa maruz kalan kadının hak ettiği veya etmesi gereken değer ve yer üzerinde durur. "*Kadınlık durumu'nun daha dolaysız ama şiirsel söyleyiş açısından daha etkili bir dil edinmiş olması. Akın, ikili ilişkilerden çok çoğula yönelerek ve klasik 'ana=halk' eğretilmesinin varyasyonlarını üreterek sorunsala parmak basıyor.*"(Arabacı, 2004, s.49) Ataerki toplumlarda var olmaya çalışan kadının karşılaştığı dayatmalar ve ötelenme durumunu çoğula yönelerek açıklamaya çalışır.

Uzaktı dön yakındı dön çevreydi dön
 Yasaktı yasaydı töreydi dön
 İçinde dışında yanında değilim
 İçim ayıp dışım geçim sol yanım sevgi
 Onlarsız olmazdı, taşımam gerekti, kullanmam gerekti
 (...)

 Kestim Kara saçlarımı n'olacak şimdi
 Bir şeycik olmadı – Deneyin lütfen-
 Aydınlığım deliyim rüzgârlıyım
 Günaydın kaysıyı sallayan yele
 Kurtulan dirilen kişiye günaydın
 (Kestim Kara Saçlarımı, s.53)

Gülten Akın'ın belli normlar içerisinde hapsolan kadının tiz seslerinin çılgınlığının verildiği bu şiirinde, toplumsal baskıların getirdiği edilgenlikle, töreler ve yasalarla kuşanmış bir hayatın isyanını anlatır. Onun şiirlerinde "*Kadınlar her zaman tetikte ürkek ceylân hâl*"leriyle dikkati çekmekle birlikte kötü sonlarla karşılaşabilecek kadar da masum olarak tasvir edilirler."(Kayabaşı, 2015, s.703) Kadın baskılar altında öyle bunalır ki bu açmaz karşısında kara saçlarından kurtulmaya sürüklenir. Bahtı saçlarından daha kara olan kadın/özne saçlarını keserek var olan düzene başkaldırır. Camus'nün dediği gibi; "*hem katlanılmaz bulunan bir haksızlığın kesinlikle yadsınmasına hem de bulanık bir hak inancına...*" (Camus, 1985, s.10) sahip olan kadın, korumak istediği ve ümit ettiği şeylere kara saçlarını keserek ulaşmak ister. Bir anlamda 'kara' talihi de kesip atmadır bu. Aşk, ayrılık, özlem, sevgi gibi diğer izlekler de kitapta yerini alır.

Şairin, birinci dönem şiirinde yer alan ve son kitabı olan *Sığda* da; bireysel yalnızlık, kaçışa sebep olan yaşamın sığılığı ve kadının sığılara terk edilmesi yer alır. Dayatılan açmazlardan kurtulma çabaları ve kadının korku dolu bir ikilemde kalma durumu ele alınır. Akın, toplumun küçük kentsoylu bireylerinin sıkıntılarını anlatarak toplumsal gerçekçi anlayışa doğru kesin çizgilerle ilerlemeye başlar. “*Sığda kitabı, sislemenin bir önceki kitaptan daha yoğun olarak kullanıldığı, alayın da daha içerikli hale getirildiği şiirleri içerir. Bazı şiirlerinde lirizmin sınırlarına da gelinir. (...) Kitap sığ, küçük kent soylunun yaşantısının eleştirisi olur birçok şiirde*” (Demiralp, 2004, ss.57-58) Toplumsal bir açılım belirtileri verilmeye başlanır.

Sokağı beğendin mi bir bakıp pencereden
Çıkıp gitmek olmalı özelliğim bu benim
Senin durman, küçük sevinçleri yaşadığımızın
Ey yağmur, ey sevdiğim
Durgunsa kahvelerin masalarında hava
Kuşsuz kalmışsa ağzım gözlerim gülmekten
Dostumdan, gökyüzüne sürmeye kuş isterim
(*Sığda*, s.91)

Gülten Akın, eşinin görevi nedeniyle Anadolu’nun farklı yerlerinde bulunmuş, yaşamış bir şairdir. Taşrada bulunmayı büyük bir deneyim ve gözlem şansı olarak görür. Bulunduğu yerlerde birçok dostluklar kuran şair, yöre insanlarına sevgi duyar. Kuş imgesiyle, bırakıp geldiği insanlardan haber almak ister. Zira aldığı haberlerle gülmeyi unutan gözleri, kahvelerin durgun havası ortadan kalkacaktır.

Gülten Akın’ın, kişiselden toplumsala açılan şiirleri olarak sınıflandırılan Kırmızı Karanfil, Maraş’ın ve Ökkeş’in Destanı, Ağıtlar ve Türküler, Seyran Destanı, İlahiler, 42 Günün Şiirleri, Celaliler Destanı toplumsal ve sosyal içeriğin baskın olduğu şiir kitaplarıdır. Şairin toplumsal olgulara bu kitaplarda keskin biçimde eğilimli olması, eleştirel ve gerçekçi tavrından kaynaklanır. Hayatın değiştirilebilir olacağına inanır: “*Toplumcu ozanlar toplum sorumluluğunu somut bir biçimde anlarlar. Onların görevi hayatın değiştirilmesine katılmak, şiirleriyle hayatın değişebilir olduğunu hiç durmadan vurgulamaktır. Bunu yaparken biz tekil davranmayız. Birimizin yazdığı ötekiyle bütünlenir. Giderek yaşamın bir parçası olur.*” (Akın, 2000, s.142)

Yaşamdan hareketle şiirlerini yazan şair, insanlığı hedef kitle olarak düşünür. Toplumdan ayrı düşünülmeyen bireyin açmazlarını ve sorunlarını toplumsal bağlamda ele alır. Yaşamın acımasız dişlilerine takılan insanı, hak etmediği durumlardan kurtarmanın çarelerini arar. “*hayatın tüm alanlarına eşitlik ve özgürlük hâkim olmadıkça hayatın bir parçası olarak sanatta ve edebiyatta da tam manasıyla bağımsız bir tutum geliştiremeyeceğini*” (Karataş, 2013, s.1168) düşünen Akın için statik olmayan yaşamın, değişebilirlik noktasına temas etmek ve orada bir umut barındırmak önemlidir. Umudunu Yaz şiirinde dile getirir:

Altmış sekizdeyiz. Kırkı ve Elli’yi gördük
Altmışın içinde yaşadık, suç işledik
Bildiriler. Beş Mayıs’ta Saat Beş’te Kızılay’da
Ve hepimiz bir yerlerde işi olan
Ankara devrime üs kimliğinde.” (Kırmızı Karanfil, s. 118)

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/4 Winter 2016

Kırmızı Karanfil kitabı, bireyden çoğul öznelere geçişi temsil eder. Karamsarlık ve umutsuzluğun yerini umudun almaya başladığı kitapta, halk/köylü başat unsur olarak ele alınır. Kırsal kesimin yaşantısı, Anadolu kadını, köyden kente göç eden insanların göç etme nedenleri ve sıkıntıları dile getirilir. Gerek mekânsal gerekse özne olarak genişleyen bu alanı Tahir Arabacı; “*Gülten Akın, Kırmızı Karanfil’de mekânı yatay ve dikey olarak hep geniş bir alana yayar. (...) Tekil kadının saklı hallerinden çoğul kadının ayan beyan hallerine ton hafif yükselttilerek dönülür. Bir de onu kanatan sürgünlükler sıkça belleğe düşer; edebiyatımızın en etkili sürgün ve göç şiirlerini söyleyen biri olmasına yol açar.*” (Arabacı, 2003, ss.14-15) biçiminde değerlendirir.

“Güz geldi. Gözlerim karma karışık. Körüm ben

Güz geldi. Bunu saçlarımın döküldüğünden.

derler ki yaylada doğmuşum, denizin ardında

İniştir yokuştur geçer dizlerimden.”

(...)

“Bu güz öleceğim bütün işlerimi bitirdim

Derede yikandım, cevize tırmandım. kuş ürküttüm.

Kaçırdılar on iki Çocuk doğurdum. beledim gözledim.

Oğlan everdim. kız yedirdim. otuzuma vardım.

(Kırmızı Karanfil, s. 113-114)

Anadolu kadınının yaşantısının ele alındığı şiir, hayatta edilgen olan bir öznenin çığlığı gibidir. Otuz yaşında olmasına rağmen hep zorluklar ve mücadeleler içerisinde bulunan kadın, hayattan bir tat alamamıştır. Güzün geldiğini ancak dizindeki ağrılar ve saçlarının dökülmesinden anlar. Yaz boyunca ter akıttığı ürününün karşılığı olarak bir elbise parası bile elde edemez. Zorla kaçırılan kadın, on iki çocuk doğurur ve merhametsiz bir adamla hayatını geçirmek zorunda kalır. Bir teslimiyetin hâkim sürdüğü şiirlerde, Anadolu kadınlarının yaşamlarından ortak kesitler sunulur.

Destan şiirleri döneminin başlangıcı olan *Maraş’ın ve Ökkeş’in Destanı*, tarihsel bir olayın şiire işlenmesidir. Halkın ve onun tarihsel savaşının gözler önüne serildiği kitaptır. Kurtuluş savaşının ilk direnişi ve yenilgisi olan Maraş Destanı’nın oluşumunu şair şu şekilde ifade eder: “*Orda oturmaya başladıktan kısa bir süre sonra ilk gereçleri toplamaya başladım. Öykülerin yaşanan izlerini sordum. Savaşın gezdiği yerleri ben de ev ev sokak sokak gezdim gördüm.(...)Kentın coğrafyası, ekonomisi, tarihi derken, birinci evre bitti. İkinci evre, bu derlenen gereçlerin seçilip düzenlenmesi evresiydi. Neyi, niye seçip neyi, niçin bırakacaktım. Bu soruların yanıtlanmasında denektaş dünyaya bakışım, yazma amacım oldu.*” (Akın, 2000, s.31) Şair, tarihsel bağlam içinde kendi gözlemlerinden hareketle, yoksul halkın düşmana karşı vermiş olduğu mücadeleyi nasıl kazandığını destanlaştırır.

Bir komojenim ben, dikbaşlı ve mağrur

Bin kez başkaldırdım Doğu Roma’ya

(Maraş’ın ve Ökkeş’in Destanı, s. 241)

Gülten Akın’ın Halk şiirinin özelliklerini kendi şiir yapısıyla birleştirdiği *Ağutlar ve Türküler* kitabı, birey olarak kendisinin bulunmadığı, ötekilerin var olduğu durumu içerir. “*yükselen umudun ve insani değerlerin saldırıya uğradığı bir dönemde, bir yandan coğrafyada savrulan üretenleri, bir yandan direnenleri en dolaysız biçimde söylemeye yöneliyor.*” (Arabacı, 2003, s.16) 1970’li yılların

panoramasının çizildiği şiirlerde; sosyolojik ve kültürel çizgilerin kaleme dökülmesi vardır. Kitap duygu yoğunluğunun en üst seviyede seyrettiği şiirleri kapsar.

Kararıp pas bağladılar
Yine bağlarlar
Uzun ürkünç bir süreyi bizden geçirenler
Yiğitlenip kanlı kavgaya düşen
Pusulانیp sonsuz uykuya düşen
Mapus gibi ince belaya düşen
Ağır yokuşları dizden geçirenler
(At, Kargış Ağıt, s. 11)

1970’li yıllarda siyasi olaylar neticesinde hapse düşenleri “biz” olarak anlatır. Yoksulluğa karşı bir haykırış ve yoksulluğa sebep olan egemen güçlere karşı bir tepkinin ağıtıdır Ağıtlar ve Türküler. Yaşadığı toplumun acılarının dile getirildiği, zalimlere karşı çıkıştır.

Yoksulluk nedeniyle, kentlere göç eden halkın anlatıldığı *Seyran Destanı*, ekonomik değişim topluma yansıyan yüzüdür. “*İnsanla çok yakından ilişkili olan, başka bir deyimle, insandan soyutlanamayan ve soyunamayan ekonomik ve toplumsal görüntülerin değişiminin destanıdır.*” (Uyguner, 1980, s.441) Ekonomik sebeplerin başat unsur olduğu destanda, ana yurtlarından göç etmek zorunda kalan insanların öykülerini ve Ankara’ya göç eden insanların bu kentlerdeki yaşamları anlatılır. Göç etmeye mecbur kalan ve kentin karmaşası içinde zorluklar ve bocalamalar yaşayanlar destan hakkında Akın; “*Seyran’ın özelliği ise, tarihseli ve günceli bazen geçişmeli, bazen paralellikler kurarak birlikte taşımaktır.*” (Akın, 2000, s.70) Bugün ve geçmiş arasındaki bağı, kimi zaman birleştirerek kimi zaman da paralellikler kurarak aktarır.

“Kaç Eyüp şaşkına döner sabrımızdan
Dağları tutmuşuz boylarımızla
Ayakta bir halkız
Kentlerde simgemiz kondularımız
Bin duran uygarlık eskittik
“Göçtür göç”ü vuran davulumuz
Eskimemiştir
(...)
Öğütüyor değirmenlerimiz: Gerek gerek gerek
Motor gerek okul gerek su gerek
Radyo gerek asfalt gerek cam gerek”
(Seyran Destanı, s. 53-56)

Epik özelliği olan destan, değişik yerlerden gelen insanların Seyran’ı kurup yerleşmelerini anlatır. Kendi geçimlerini kendileri sağlayan, kendi topraklarında köle olmayan insanlar; ekonomik dengenin bozulmasıyla, çaresiz kalırlar. Kendi temel ihtiyaçlarını dahi karşılayamayan insanların gurbete gidişleri ve dönmeyişleri, orada yaşadıkları durumlar, yoksulluklar gözler önüne serilir.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/4 Winter 2016

12 Eylül'ün toplumdaki olumsuz görüngüsünü kendi yaşamında da bizzat yaşayan şair, *İlahiler* ve 42. *Günün Şiirleri* adlı kitaplarında, bireysel acısını toplumsal acılarla tümler. Gülten Akın, oğlunun cezaevinde oluşunu, o dönemde oğlu gibi cezaevinde yatan insanların yaşadıkları işkence ve acıları yüreğinde hisseder. Bir taraftan direncini yitirmemek için çaba gösterirken diğer taraftan da bu durum karşısında sessiz kalan insanları eleştirir.

Darıdan ufağım da
Dünya sığar içime
Dünyalara sığamam
Sığamam oğul
(...)
Ozanım düşe geldim
Dönüp uğraşa geldim
Artık işlek kalemim
Yazamam oğul

(İlahiler, Bunalan Ozanın İlahisi, s. 119)

Acı olaylar karşısında dünyaya sığamaz olur. Yaşananlardan ötürü dünya, içinde varlığını sürdüremeyeceği bir mekân haline gelir. Bu kadar olumsuzluklar varken insanların, özellikle de egemen güçlerin kıyımlara sessizce göz yummalarına feryat eder. Cezaevindeki oğlunun ve onun gibi işkence görenlerin sesi olmak ister. Fakat annelik içgüdüsü ve sevgisi, kalemini bu acılar karşısında tutsak kılar.

Gülten Akın'ın 1990 ve sonrasında yazdığı şiirler, daha sağlam bir söylem ve bilgelik içerir. Artık, Necatigil'in şairlerin şiir evreleri için kullandığı 'Hikmet Burcu'ndadır. Yaşanan olumsuzluklara karşı ıstırap ve eleştiri çılgılığı, yerini daha sakin bir sese bırakır. "*Sevda Kalıcıdır'dan itibaren toplumsal dozu azalmış, dingin; ama lirizmi elden bırakmayan bir şiire yönelir.*" (Bayıldır, 2000, s.55) Bu görüşle hemfikir olan Demiralp de; "*Sevda Kalıcıdır'daki şiirlerin çoğu fırtına dindikten sonra yazılmış izlenimini verir.(...) Şiirin öznesi, yaşını başını almış, deneyim kazanmış kişidir. Geçmişle, kendisiyle, toplumla hesaplaşma içindedir.*" (Demiralp, 2004, s.60) şeklinde dile getirir. Şair, artık daha dingin ve duygusaldır. Bu dönemde yazdığı kitapların ilki, *Sevda Kalıcıdır'da* bireyin ontolojik durumu ile ilgilenir. Kendisini sorgulayan ve hesaplaşan bir insanın görüntüsü verilir. Geçmiş anımsama, yalnızlık, yaşlılık ve çağın görüngüsünü izlek olarak alır.

"Dönüş mü hayal mi yaşlandık mı
Aramızda o fırtına mavisii çiçek
Onunla ben dünya ikimiz
Gider döneriz"
(SK, Kış Yolculuğu, s. 15)

Geçmişe dönüş teminin işlendiği şiirde, zamana yolculuğun ileti aracı olan imge, fırtına mavisii çiçektir. Bu imgeyle geçmişte yaşanan olayları anımsar ve zamanın ne kadar hızlı geçtiğini düşünür. Geçmişle ve dünya için kurulan bu köprüde, fırtına mavisii çiçek aracılığıyla gidiş geliş yapar.

Gülten Akın'ın bu dönem içerisinde yazdığı, '*Sonra İşte Yaşlandım*' adlı kitabı; daha çok tek dizelerden oluşan, bilge bir insanın kaleminden çıkmış özdeyiş tarzı şiirlerdir. Yaşlılık, yabancılaşma, kadın, iletişim sorununun bulunduğu izleklerin yanı sıra pek çok şiirinde kent betimlemesi yapar, yalnızlığını imler. "*kent artık yabancıdır, insan sesinin yerini metalik söylemler almıştır. Kentin gündeminde yıkım ve çözülme vardır. İnsanlar kalabalık, yalnız ve yaralıdır.*" (Uzunbay, 2000, s.202) Modern çağın getirdikleri ve götürdükleri üzerinde düşüncelerini aktaran şair, kalabalıklar içinde sıkışan ve yalnızlaşan insanı anlatır.

"Kentın zalimi bir kent
kendinin zalimi bir kadınla
nasıl arkadaş olabilir
biri ötekine uzandığında
öteki kaçmaya ya da intihara
(...)
Kendinin zalimi bir bahçe
kendinin zalimi bir kadınla
şöyle arkadaş olabilir
birinin buzları altından
bir çiğdemin başı göründüğünde
öteki gülümser eliyle yüzüyle bedeniyle"
(SiY, O Bahçe O Kadınla, s.70)

Kent, sokak, ev ve bahçe gibi mekân adlarıyla yalnızlaşmayı anlatan şair, kendisini buralarda yabancı hisseder. Kentin soğuk ve yabancı yüzüyle bir sıcaklık kuramayan özne, kentlerin, bahçelerin gizli yerlerine sığınmak ister. Zira, biri ötekine uzanmaya kalksa diğeri ya kaçır ya da intihara sürüklenir.

Gülten Akın'ın diğeri bir kitabı olan '*Sessiz Arka Bahçeler*'; dünün ve bugünün anımsanması, düşlerde gezinme, kadın temı, yalnızlık gibi izlekleri barındırır. Kendisiyle ve toplumsal bir yapıyla hesaplaşma vardır. Kadın teminin daha ağır olduğı kitap hakkında Murat Batmankaya; "*Sessiz Arka Bahçeler*' de kadın'ın hem ağırlığı daha belirgindir, hem de dağılım daha değışkendir. Şöyle üstünkörü bir istifleme bile demek istenileni anlaşılır kılmaya yeter: *Evdeki Kadının Şiiri, Konkenci Kadınlar, Kara Kadınlar Şiiri, Eski Nine, Yalnız Ölen Kızın Şiiri, Eski Nine...*" (Batmankaya, 2000, s.37) şeklinde sıralayarak, şairin kadın izleğinden vazgeçmediğini belirtir.

"Bunlar güvercin" dedim, 'gövdesinin inceliğinden...'
'kumru olsa..' dedim, ona baktım
baktım beni dinlemiyor
güvercinler uçtu sustum"
(SAB, Sözleri Kuş Kadınlar, s. 99)

Ötelenen ve edilgen hale getirilen kadının durumunu güvercinin özellikleri ile imler. Güvercin küçüktür ve uçma özelliğine sahiptir. Kadının sözleri de bir kuşun uçması kadar yersizdir

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/4 Winter 2016

ve yeri de o denli küçüktür. Kadının güvercinin gövdesi gibi ince bir yapıda olduğunu söyleyen şair, kadına susma ve daima dinleme görevi yükleyen zihnijete eleştiride bulunur.

Kendi varlığını sorgularken geçmişle bağıni kopartmayan şair, 'Uzak Bir Kıyıda' adlı şiir kitabında; günümüz çağını, korlanan sevgileri, kendi yaşamını, geçmişi, âni, yalnızlığı, yaşlılığı işler. Mehmet H. Doğan, 'Uzak Bir Kıyıda'yı, "Günle geçmiş arasında ıfık hızıyla mekik dokuduğu bu üç kitabını dolduran şiirler arasında bir yakınlık bir kan bağı kurmak pekâlâ mümkün. Altan alta süren bir hüznün, geçmiş zaman özlemi, sevinç arayışı, mutluluk beklentisi, olumsuzluklara nerdeyse yüksek sesle bir diklenme, hatta kimi yerde birbirini karşılayan, anımsatan şiirler." (Doğan, 2004, s.83) olarak niteler. Şair son üç kitabında neredeyse aynı izlekler üzerine yoğunlaşır. Daha çok ağır bir hava hissedilen şiirlerde, uzak bir kıyıya çekilme duygusu vardır.

"Bütün öyküleri yazıp tüketti

bir kendi öyküsü kaldı içerde"

(UBK, Öykü, s.111)

Durgun bir havanın hissedildiği şiirde, tüketilen hayatları, öyküleri anlatan şair, kendi öyküsünün yazılmadığını ve bir tek onun öyküsünün kaldığını söyler.

7. Şiir Okuyucusu

Her şairin kendine özgü bir dili olduğunu savunan Gülten Akın, şiirini anlamak için şiirinin dilini bilen ve şiir okumayı yaşamıyla özdeşleştiren bir okuyucu kitlesi ister. Ona göre, "İyi okur ve eleştirmen, bir serüvenin eline geçmiş ürününden, sondan başa doğru bütün işlemleri sıraya koyarak şairin dünyayı dondurduğu ve gözlediği çıkış yerine varandır. Burada şiir yazmanın ve okumanın yalnızca bir duyarlılık işi olmadığını, çok deneyli, uzun bir eğitim işi olduğunu da söylemiş oluyorum." (Akın, 2000, s.17) diyen şair, okuyucunun, okuduklarını değerlendirirken, şiirin oluşumuna sebep olan durum/lardan başlayarak, nasıl inşa edildiğine ve ne elde edildiğine dikkatli bir şekilde eğilmesi gerektiğini düşünür. İyi bir okuyucunun duyarlı olmakla birlikte bir edebiyat uğraşısının sahibi olması gerektiğini vurgular. Şiir okurundan belli bir entelektüel birikim bekler. Bu birikime edebiyat izler olmanın katkı sağlayacağı muhakkaktır.

Okurun beklentisini göz ardı etmenin yanlış olacağını düşünen Gülten Akın, " Şimdi canlanmış, genişlemiş görünen okur kitlesinin iletişimi her alanla bizim ürünlerimizle sağlanmış. Bu alana yatırım yapan, bizim ürünlerimizle, halk-sanat, şiir kopukluğunun giderilmesine, canlı bir okur kitlesi yaratılmasına katlanmak zorundaydı. Sanılmasın ki bu ilgi, okurun beklediği şiir yazılmadan da sürer." (Akın, 2000, s.58) Şairleri seçen ve şiirleri belirleyen kişilerin okurlar olduğunu ifade eden Akın, okurun beklentilerinin de şairler tarafından karşılanması gerektiği inancındadır. Onun şiire başladığından bugüne değin takip edilmesinin arka planında okuruna yüreğini ve zihnini açmasının rolü yadsınamaz bir gerçektir.

Sonuç

Çeyrek asrı geçen şiir serüveninde Gülten Akın, Türk şiirine önemli katkılar sağlayan şairlerden biridir. Şair yönü ağır basan Akın, bu serüvende şiire yaslanır. Şiirinin evrelerine bakıldığında imgelerle süslü, sisli anlatımdan açık bir anlatıma doğru yol alır. Şiir yolculuğunda bu karanlık, yerini aydınlığa bırakarak daha anlaşılır bir hal alır.

Şairin eserlerini verdiği dönem İkinci Yeni Hareketine denk gelse de kendisini bu akımın içerisinde görmez. Şiirinin başlangıcında imgeci ve çok anlamlı şiir anlayışını benimser ama şiir tarzını kendisiyle özdeşleştirir. O kendine göre bir şiir dünyası kurar. Bu şiir dünyasında bilinçli ve

birikimli olarak ilerler. Şiirleri hayattan ve toplumdan kopuk ve uzak değildir. Hayatındaki dönüşümler şiir tarzına yansımış olsa da bu durum, onu genel şiir karakteristiğinden uzaklaştırmaz.

Şekil kaygısı olmayan şair, bu konuda oldukça özgür davranır. Geleneksel şiir anlayışını iyi bilir ve şiirlerini bu anlayışla bütünleştirir, ona yeni şeyler katar. Her şairin kendine özgü bir şiir dili olduğunu söyler ve şiirini kendisine özgü bir dil ile oluşturur. Bu dili oluştururken halkın konuşma dilini ön planda tutar. Şiirin iç dünyası ile kendi iç dünyasını birleştirir. Seçtiği kelimelerle okuyucuyu serbest çağrışımlara da davet eder. Ona göre şiiri ayrı kılan işlevsel oluşudur. Toplumcu gerçekçi sanatının en önemli özelliğinin işlevsellik olduğu her daim söyleyen şair, halkın hayatında diri kalanın seçilmesinden yanadır. Bunu yaparken de sanatsal yapının yenileştirilmesi, değiştirilmesi ve yükseltilmesi gerektiğini vurgular.

Gülten Akın'ın ilk dönem olarak nitelendirilen bireysel şiirleri, 'ben' odağından çıkar ve insanların ortak duygularını yansıtır. Anlamın uzaklara doğru çekildiği bu şiirlerde şair, zaman zaman şiirine sislendirilmiş anlamlar yükler. Kadın ögesini başat bir unsur olarak ele alarak, kadınların tiz sesi olur. Kadınlığa yüklenen edilgenliği, ötelenmişliği ve bunu getirdiği yalnızlığı irdeler.

Şairin toplumcu yanı, şiirlerinde başat bir unsur olarak yerini alır. Bu husus önce bireysel bir duyarlılıktan hareketle oluşmuş, ardından toplumculukta karar kılmıştır. O, bir yandan Toplumcu-Gerçekçi yönüyle diğer taraftan ötelenen/edilgenleşen kadın için bir tutamak olma yönüyle şiir dünyasında yol alır. Şiir seyrinin ikinci evresinde yazdıklarında, toplumsal açmazlara duyarlı bir kimlikle okuyucu karşısına çıkar. Yozgat'ta doğması, ardından çocukluğu ve evlendikten sonraki süreçte yurdun pek çok köşesini gezer. Bu durum ona halkı pek çok yanıyla tanıma olanağı sağlar. Şiirlerinde Anadolu yaşamını ve kadın sorunsalı ile ilgilenir. Kırsal halkın yaşadığı zorlukları ve göç olgusunu irdeler. Halkın söyleyiş tarzını kendi şiirsel diliyle zenginleştirir. Kırsal halk ile sınırlı kalmayan şair, izlek yelpazesini genişleterek kent yaşamını da şiirine dâhil eder. Dönemin ekonomik, sosyal ve siyasal olaylarının, toplumda bıraktığı etkilerini, acılarını yansıtır. Bu acılar bazen bir ağıtla bazen bir türküyü bazen de ilahiyle söze gelir. Tarihsel bağlantıyı şiirlerinde önemseyen Akın; halkın kahramanlığını, göçe itilmelerini destanlaştırarak verir.

Akın'ın üçüncü dönem şiirleri, kendi içsel sorgulamaların yapıldığı evredir. Dil, yapı ve biçim bakımından iyice yetkinleşen şair, zenginleşmiş bir üslubun sahibidir. Tema bakımından da zenginleşen bu dönemde şair; modern çağın insanı yalnızlaştırması, kültürel değerlerin yozlaşması ve geçmişin sorgulanması izlekleri etrafında şiirini kurar. Bugünün eleştirisini yaparken geçmişle olan bağlantısını da yadsımaz. Yaşlılık, yabancılaşma, kadın sorunsalı verilen izleklerden hareketle şiire yansıtılır.

Okuyucusunu önemseyen şair, onlardan belli isteklerde bulunur. Şiir değerlendirmesi yaparken, ele alınan ürünün oluşum aşamasının dikkate alınmasını, incelemenin sondan başa doğru bir sıralama ile yapılması gerektiğine dikkati çeker. Okuyucunun belli bir eğitime sahip olması ve çok şiir okuması gerektiğini vurgular.

KAYNAKÇA

Akın Gülten, (2000). *Şiiri Düzde Kuşatmak*, İstanbul, Yapı Kredi Yay.

_____, _____, (1996). *Şiir Üzerine Notlar*, İstanbul, Yapı Kredi Yay.

_____, _____, (1991, Mayıs). “*Şiir Dünyaya Usula Karşı Çıkıştır*”, *Varlık Dergisi*, 1004

_____, _____, (1973, Ocak). “*Toplu Soruşturmamız*”, *Varlık Dergisi*, 784

_____, _____, (1977, Haziran). (Söyleşi), *Milliyet Sanat*, S. 235

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/4 Winter 2016

- _____, _____, (2007, Haziran,). (söyleşi), *Radikal, Kültür/Sanat Sayfası*,
- _____, _____, (2012). Toplu Şiirler-1, Yapı Kredi Yay., İstanbul, Yapı Kredi Yay.
- _____, _____, (2010). Toplu Şiirler-2, İstanbul, Yapı Kredi Yay.
- _____, _____, (1998). Sessiz Arka Bahçeler, , İstanbul, Yapı Kredi Yay.
- _____, _____, (1991). Sevdalı Kalıcıdır, İstanbul, Adam Yay.
- _____, _____, (1995). Sonra İşte Yaşlandım, İstanbul, Yapı Kredi Yay.
- _____, _____, (2003). Uzak Bir Kıyıda, İstanbul, Yapı Kredi Yay.
- Ada Ahmet, (2000). “*Durup İnce Şeyleri Anlamak İçin: Gülten Akın Şiirinin İzlek Evresi*”, *Sessiz Arka Bahçeler Odağında Gülten Akın Şiiri*, 1999 Akdeniz Altın Portakal Şiir Ödülü Sempozyumu, Altın Portakal Kültür ve Sanat Vakfı Yayınları
- Aksan Doğan,(2011). Cumhuriyet Döneminden Bugüne Örneklerle Şiir Çözümlemeleri, İstanbul, Bilgi Yay.
- _____, _____, (2013). Şiir Dili ve Türk Şiir Dili Dilbilim Açısından Bakış, Ankara, Bilgi Yay.
- _____, _____, (2005). Halk Şiirimizin Gücü, Ankara, Bilgi Yay.
- Arabacı Tahir, (2003, Eylül/ Ekim). Yanık Kokan Karanfil, Yasak Meyve, S.4
- _____, _____, (2004). ‘*Yanık Kokan Karanfil*’, Şiirin ve Dilin Bilinci, İstanbul, Tüyap tüm Fuarcılık Yapım A.Ş., İstanbul
- Aristoteles, (1987). *Poetika*, (çev: İsmail Tunalı), İstanbul, Remzi Kitabevi
- Batmankaya Murat, (2000). İnce Şeylerin Önemine Binaen Astigmat Bakışlar, , *Sessiz Arka Bahçeler Odağında Gülten Akın Şiiri*, 1999 Akdeniz Altın Portakal Şiir Ödülü Sempozyumu, Ankara, S. 37, Altın Portakal Kültür Ve Sanat Vakfı Yayınları
- Bayıldır, Sabit Kemal (2000). ‘*Gülten Akın’ Sessiz Arka Bahçeler Odağında Gülten Akın Şiiri*, 1999 Akdeniz Altın Portakal Şiir Ödülü Sempozyumu, Ankara, Altın Portakal Kültür ve Sanat Vakfı Yayınları
- Camus Albert, (1985). Başkaldırın İnsan, (çev. Tahsin Yücel), Ankara, Can Yay.
- Çetişli İsmail, (2010). Metin Tahlillerine Giriş/1 Şiir, Ankara, Akçağ Yay.
- Çolak Veysel, (2000). *Gülten Akın’ı Bilen Şiir*, *Sessiz Arka Bahçeler Odağında Gülten Akın Şiiri*, 1999 Akdeniz Altın Portakal Şiir Ödülü Sempozyumu, Ankara, Altın Portakal Kültür Ve Sanat Vakfı Yayınları
- Demiralp, Oğuz Demiralp, (2004). Şair Ana, Şiirin ve Dilin Bilinci, İstanbul, Tüyap Tüm Fuarcılık Yapım A.Ş.
- Eagleton Terry, (2010). Estetiğin İdeolojisi, (Çev: Bülent Gözkân, Hakkı Hünler. Türker Armaner ve diğerleri), Doruk Yayıncılık, İstanbul
- _____, _____, (2011). Şiir Nasıl Okunur (Çev: Kaya Genç) Agora Kitaplığı, İstanbul
- Erken Birgül, (2010). Gülten Akın’ın Hayatı, Eserleri ve Sanatı, Trakya Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara,
- Emre Gültekin, (2000). *Gülten Akın Şiiri: Sevdalı Rüzgâr*, *Sessiz Arka Bahçeler Odağında Gülten Akın Şiiri*, 1999 Akdeniz Altın Portakal Şiir Ödülü Sempozyumu, Ankara, Altın Portakal Kültür ve Sanat Vakfı Yayınları,
- Hızlan M. Doğan, Uzak Bir Kıyıda, Şiirin ve Dilin Bilinci, Tüyap Tüm Fuarcılık Yapım A.Ş., İstanbul, Ekim

- Karataş Ömer Faruk, (2013). *Hilmi Yavuz'un Doğu Şiirleri'ne Toplumcu Gerçekçi Bir Yaklaşım* **Turkish Studies** - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/13 Fall 2013, p. 1157-1173, Ankara-Turkey
- Kayabaşı Özlem, (2015). *Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun Şiirinde Kadın* Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 10/12 Summer 2015, p. 687-708 DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8378> ISSN: 1308-2140, Ankara-Turkey
- Külebi Cahit, (2006). *Bütün Şiirleri*, Ankara, Bilgi Yay.
- Okay M. Orhan, (2011). *Poetika Dersleri*, İstanbul, Dergah Yay.
- Özdemir Emin, (2000). *Sessiz Arka Bahçeler'de Dilsel ve Söylemsel Örüntü, Sessiz Arka Bahçeler Odağında Gülten Akın Şiiri*, 1999 Akdeniz Altın Portakal Şiir Ödülü Sempozyumu, Ankara, Altın Portakal Kültür ve Sanat Vakfı Yayınları
- Reyhanoğulları, Gökhan (2013). “*Behçet Necatiği'nin Poetikası Üzerine*”, *Turkish Studies* - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/1 Winter s.2202
- Temizyürek Mahmut, (2003). “*Şair ve okuru*”, *Yasakmeyve*, Eylül/Ekim, S.4,
- Uyguner Muzaffer, (1969, Mart). “*Gülten Akın'ın Şiirine Bakış*”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S: 210
- _____, _____, (1969, Mart). *Kestim Kara Saçlarımı (Gülten Akın)*, *Türk Dili*, S. 114, s. 419-420
- _____, _____, (2000). *Seyran Destanı*, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, Ekim 1980, S.346
- UZUNBAY Zeynep, *Hükmü Hayatına Düşürülmüş Bir Şair, Sessiz Arka Bahçeler Odağında Gülten Akın Şiiri*, 1999 Akdeniz Altın Portakal Şiir Ödülü Sempozyumu, Ankara, Altın Portakal Kültür ve Sanat Vakfı Yayınları

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

- Yiğitbaş, M. & Sevim, G. (2016). “*Gülten Akın'ın Poetikası Üzerine / On Gülten Akın's Poetic*”, *TURKISH STUDIES* -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Hayati Akyol Armağanı), Volume 11/4 Winter 2016, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9072>, p. 1045-1074.